

DEBRECENI EGYETEM
AGRÁR- ÉS GAZDÁLKODÁSTUDOMÁNYOK CENTRUMA
GAZDÁLKODÁSTUDOMÁNYI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR
AGROBIZNISZ MENEDZSMENT INTÉZET NEM ÖNÁLLÓ TANSZÉK

**ADOTT CSALÁDI GAZDASÁG TEVÉKENYSÉGÉNEK KOMPLEX
GAZDASÁGI ELEMZÉSE**

COMPLEX ECONOMIC ANALYSIS OF A GIVEN FAMILY FARM

Készítette: **Kabai Zsófia**
Vállalkozásfejlesztés Msc

Témavezető: **Dr. Szöllősi László**
adjunktus

DEBRECEN
2013.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	1
Bevezetés.....	2
1. Témafelvetés.....	3
2. Szakirodalmi áttekintés.....	4
2.1. A magyar mezőgazdaság helyzetet	4
2.1.1. Növénytermesztés	4
2.1.2. Állattenyésztés	7
2.1.3. A magyar mezőgazdasági vállalkozások jellemzői.....	9
2.2. Egyéni vállalkozás és családi gazdálkodás.....	10
3. Anyag és módszer	16
4. Eredmények és azok értékelése	18
4.1. A vállalkozás bemutatása	18
4.1.1. Természeti adottságok	18
4.1.2. Közgazdasági adottságok	19
4.1.3. A vállalkozás erőforrásai	19
4.1.4. Támogatások	22
4.2. A kalkulációs modellek és azok értékelése.....	23
4.2.1. Hozam, árbevétel, termelési érték.....	27
4.2.2. Ráfordítás, termelési költség.....	32
4.2.3. A jövedelemtermelő képesség.....	37
4.2.4. Hatékonysági mutatók	40
4.2.5. A vállalkozás teljesítménye	41
4.2.6. Családeltartó képesség	43
5. Következtetések és javaslatok	44
Összefoglalás	46

Bevezetés

A mezőgazdaságnak – GDP-ből való részesedéséből adódóan – bizonyos nemzetek és országok számára nincs nagy jelentősége. Hazánk, a jó minőségű termőföldnek köszönhetően, viszont nagy mezőgazdasági múlttal tekint vissza és régi hagyományokkal rendelkezik. A városok mezővárosi rangot kaphattak, ahol a földművelés volt a legfőbb jövedelemforrás.

A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya a nemzetgazdaságban az 1990 év 14%-ról 2010-re 4%-ra csökkent. Ugyanakkor, a vidéki településeken manapság is igen meghatározó tevékenység akár főfoglalkozásként, akár mellékfoglalkozásként. (KSH, 2012.) A csökkenést több, a termelésre, a piacra, a növény- és állategészségügyre, az időjárásra, és a menedzsmentre jellemző tényező okozhatta. Ennek ellenére a mezőgazdasági termelők majdnem felét teszik ki az egyéni gazdaságok, akik egyedül vállalják ezeket a kockázatokat.

Magyarország rendkívüli természeti adottságokkal rendelkezik, amelyek igen kedvezőek a mezőgazdasági termelés számára. A megfelelő domborzati és klimatikus viszonyoknak és kiváló termőképességű talajoknak köszönhetően, az évek során fejlődött mezőgazdaságunk. A mezőgazdasági területek és a szektor bruttó hazai termékhez való hozzájárulása, lassú mértékben ugyan, de csökken. Mára a mezőgazdaságilag hasznosított területek 5,3 millióra csökkentek, a GDP 2,5%-át szolgáltatja a mezőgazdaság.

A világgazdasági válság kisebb mértékben, de érintette a mezőgazdaságot is. A klímaváltozással is számolva a mezőgazdasági termelőknek meg kell gondolni, hogy milyen növényeket, milyen szinten termelnek. Biztonságot adhat, ha egy gazdaság többféle tevékenységgel is foglalkozik, így csökkentve a jövedelem kiesés kockázatát.

A Közös Agrárpolitika keretében az Európai Unió és Magyarország is támogatja a mezőgazdasági termelést, ami az említett kockázatok miatt szükséges.

A stabil gazdaságpolitikai irányok, a következetes kiszámítható támogatási rendszer, a rendezett törvényi háttér (Földtörvény) elősegítené azt, hogy a fiatalok életmódszerűen a vidéki életet válassza. Vonzó lehet a mezőgazdasági munka, ha megfelelő egzisztenciát, jövőképet tud nyújtani egyéni vállalkozóknak, társaságoknak egyaránt.

1. Témafelvetés

Manapság egyre többen gondolják úgy, hogy képesek eltartani magukat és családjukat egyéni tevékenységükkel. A mezőgazdaságra kezdetektől fogva jellemző az egyéni gazdálkodás, azonban kiegészítő jövedelemszerzésként is jelentős. Annak ellenére, hogy a mezőgazdasági termelés kockázatai igen magasak, viszont a benne dolgozók esetleg családi hagyományként, életstílusuknak választják ezt a tevékenységet. Egy egykori mezővárosban, Derecskén élek. Agrárközgazdász hallgatóként és családjunk megélhetéséhez is nagyban hozzájárul a mezőgazdaság, így a mezőgazdaság része a mindennapjaimnak.

Ismeretségi körben lévő mezőgazdasági családi vállalkozás tevékenységi köre igen változatos. A 2012-es évben kiterjed állattenyésztési (juh, szarvasmarha) és növénytermesztési ágazatokra (káposztafélék, paprika, búza, takarmánykukorica, zöldborsó, csemegekukorica, lucerna takarmánykeverék, gyümölcs, gyp). A gazdálkodásra a több lábon állás jellemző, a mezőgazdasági kockázatokból eredő esetleges jövedelem kiesése miatt. Kalkuláció hiányában viszont, azzal a problémával néz szembe, hogy kiszámíthatatlan az eredménye. Agrárkötődésemből adódóan, a gazdálkodónak segítséget nyújtó kalkulációt készítettem a 2012-es évre. Adatgyűjtésemet, 2011 őszén kezdtem, a tavaszi munkálatokra azonban nem készült el a terv, így közbenső tájékoztatást nyújt a gazdálkodónak.

Dolgozatom célkitűzése, bemutatni a vizsgált vállalkozás költség- és jövedelem viszonyait minden ágazatra, és vállalkozási szinten is, a 2012-es gazdasági évre vonatkozóan. Célkitűzésemhez hozzátartozik, hogy megvizsgáljam a gazdaság családeltartó képességét is.

Az célkitűzés megvalósításához rendelt feladatok:

1. Részletes adatgyűjtés és feldolgozás
2. Modellezés ágazatonként
3. A modell értékelése ágazati és vállalati szinten
4. Családeltartó képesség vizsgálata

Hipotézisem, hogy a gazdaság nem minden ágazata nyereséges, azonban összességében nézve a vállalkozó jövedelmet ér el, amivel képes eltartani a családját.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A magyar mezőgazdaság helyzetet

A szakirodalmi áttekintésben Magyarország mezőgazdaságának rövid bemutatása után az egyéni, illetve családi gazdaságokat mutatom be, mindezt a teljesség igénye nélkül, kiemelve azokat a pontokat, amelyek a későbbiekben megjelennek elemzésem során.

Magyarország – Európai viszonyban is – igen kedvező természeti adottságokkal rendelkezik a mezőgazdasági termeléshez. A domborzati, és klimatikus tényezők hatására az ország agrárkultúrája az évek során fejlődött. A gazdálkodási formák sokfélesége jellemző Magyarországra, a nagyobb méretű gazdaságok és a kisebb vállalkozások egyszerre vannak jelen a termelésben. Az utóbbi években pályázati lehetőségek kedveztek a beruházási kedvnek, míg a pénzügyi válság csökkentette a forrásokat. A mezőgazdaság fontos szerepet tölt be hazánk nemzetgazdaságában. A mezőgazdasági termelés a 2008-as teljesítmény után 10%-kal zsugorodott. A mezőgazdaság részaránya a foglalkoztatásban is csökkent, 3,9%-kal, kivéve a 2009-es évet (VM, 2010).

2.1.1. Növénytermesztés

Magyarország 9,3 millió hektáron terül el, amelynek 80-85%-a alkalmas mezőgazdasági és erdőgazdasági művelésre. A termőföld az ország igen fontos erőforrása és nemzeti vagyona is. A birtokstruktúra stabilnak mondható, évek óta nem történt lényegesebb változás. Az elmúlt években, a földhasználók köre azonban továbbra is csökkenő tendenciát mutat (VM, 2012). Jelenleg foglalkozik a Parlament az új földtörvénnyel, amely a hazai gazdálkodók érdekeit védi. A termőterület aránya is kis mértékben ugyan, de csökken, elsősorban a települések terjeszkedése és az infrastruktúra kiépülése miatt.

Az ország földterületének 40%-át gazdasági szervezetek, 31%-át egyéni gazdálkodók művelték 2011-ben. A művelési ágak és gazdálkodó szervezetek szerinti földhasználat megoszlását a 2012-es évben az *1. táblázat* mutatja. Magyarország területének 46%-a szántó terület, amely arány Európában a második legnagyobb (Dánia után). A szántó területek jelentik a mezőgazdasági területek valamivel több, mint 80%-át, a gyep 14%-át, míg a kert, gyümölcsös és szőlő csupán külön-külön 1-2% jelent. Az egyéni gazdaságok művelik a területek jelentősebb hányadát, szemben a gazdasági szervezetekkel. A szántó területek majdnem 50%-át, a gyümölcsösök majdnem 70%-át, a szőlő ültetvények 60%-át és a gyepek 40%-át. Jelenlétük tehát nem elhanyagolható.

1. táblázat: Magyarország földterülete művelési ágak és gazdaságcsoportok szerint,
2012

M. e.: ezer hektár

Megnevezés	Gazdasági szervezetek	Egyéni gazdaságok	Egyéb	Összesen
Szántó	1 806	2 065	453	4 324
Konyhakert	0	38	43	81
Gyümölcsös	20	63	10	93
Szőlő	13	49	19	81
Gyep	279	304	176	759
Mezőgazdasági terület	2 118	2 519	700	5 337
Erdő	1 243	237	448	1 928
Nádas	21	4	40	65
Halastó	27	5	6	38
Termőterület	3 409	2 765	1 194	7 368
Művelés alól kivett terület	271	204	1 460	1 935
Összesen	3 680	2 969	2 654	9 303

Forrás: KSH, 2012

A 2012. évi művelési ágakat tekintve az elmúlt évekhez képest a szántó- és a gyepterületek jelentősebb, míg a többi művelési ág tere kismértékben csökkent. A 2012-es vetésszerkezet a következőképpen alakult: a szántóterületek kétharmadán (2 830 ezer hektáron) termeltek gabonaféléket, ami 4,8%-kal nagyobb a 2011-es területhöz. Kukoricát 1 280 ezer hektárra vetettek, ami szintén magasabb az elmúlt évek átlagánál. Napraforgót 7,1%-kal, burgonyát és cukorrépát 16%-kal nagyobb területen vetettek. A zöldségfélék vetésterülete (74 ezer hektár) azonos a 2011-ével: Zöldborsót 16 ezer, csemegekukoricát 25 ezer hektáron vetettek, nagyobb területekre a 2011-es évtől. A paradicsomnak (1,7 ezer hektár) és zöldborsónak (2 ezer hektár) csökkent a vetésterülete (KSH, 2012.). Idén a zöldségfélék közül a zöldborsó vetésterülete a gazdasági szervezeteknél háromszor annyi, mint az egyéni gazdaságok esetében. A csemegekukorica vetésterületének is 60%-a a gazdasági szervezetek kezében van, míg a paradicsomot, zöldborsót, fejes káposztát és vörös hagymát nagyrészt az egyéni gazdálkodók termelik. A gabonafélék és ipari növények vetésterülete egyenlő arányban oszlik meg, míg jellemzően a takarmánynövények a gazdasági szervezetek, a zöldségfélék és a burgonya a gazdasági szervezetek művelése alatt áll (KSH, 2012.).

Az utóbbi években a szélsőséges időjárás miatt eddig nem tapasztalt mértékű termésingadozások fordultak elő. A hozamokat is többnyire az aszályos évek vetették vissza, 2010-ben azonban a rendkívül nagy csapadékmennyiség. A szántóföldi növénytermesztésnek 2011-ben nem sikerült minden területen elérnie a 2008-as kiugró hozamokat, de a korábbi évek átlagát felülmúlta. A kedvező termésátlagok, a nagyobb betakarított terület és a természeti csapások mérséklődése hozzájárult a növekedéshez. A búza termésátlaga 4,2, a napraforgóé 2,4, míg a kukoricáé 6,6 tonna/hektár volt. A csemegekukorica 15,6, a borsó 2,2 és a cukorrépa 53,5

tonna/hektár terményt hozott 2011-ben. A zöldborsó 6,3, a burgonya 26,9 és a karfiol 17,6 tonna/hektár termésátlagot produkáltak, amelyek még a 2008-as kiugró teljesítményt is felülmúlták. A paradicsom 2010-es, 50,3 tonnás hektáronkénti teljesítményével felülmulta az előző évek termelését, míg a zöldpaprika 16,6 t/ha termésátlagával, jóval alulmaradt annál. A fűszerpaprika 2010-ben 8,7, a fejes káposzta 21,6 a brokkoli 10,1, termés átlagot produkált. A meggy 2011-ben hektáronként 4,8, míg az alma termésátlaga 8,9 tonna volt hektáronként (BÉLÁDI-KERTÉSZ, 2011).

A gabonafélék közül a búzának 39 ezer Ft/tonna volt a felvásárlási átlagára, ami a 2009 és 2008-as évhez képes növekedést jelent. A kukoricáé több mint 37 ezer Ft/t, amely érték a búzához hasonló tendenciát mutat. A zöldségfélék közül a paradicsomnak (79 Ft/kg) és a fejes káposztának (76 Ft/kg) emelkedett jelentősen a felvásárlási átlagára. A zöldpaprika (189 Ft/kg) és a karfiol (103Ft/kg) átlagára is emelkedett az előző évekhez képest, de nem jelentős mértékben. A csemegekukorica (25 Ft/kg) és a zöldborsó (64 Ft/kg), átlagára csökkenő tendenciát mutat, míg a fűszerpaprika értéke 97 Ft/kg-on stagnál 2008, és 2010 között. A gyümölcsök felvásárlási átlagára 2010-ben emelkedett a megelőző évekhez képes. Az alma 33 Ft/kg, a meggy majdnem a duplája 106 Ft/kg, míg a körte értéke 76 Ft/kg volt (KSH, 2010).

A legfrissebb adatok szerint 2012-ben a gabonafélék termelői ára a következőképpen alakul: a búza 65 Ft/t, a takarmánykukorica 60 Ft/t, a napraforgó 143 Ft/t, a repce 135 Ft/t, az árpa 64 Ft/t, és a zab 57 Ft/t (AKI PÁIR, 2012; BET, 2012).

A piaci, növény- és állategészségügyi és menedzsmenttényezők mellett, az időjárás adottságai is kockázatot jelentenek a termelés szempontjából. Ezek közül talán a legfontosabb tényező a csapadék kérdése. Milyen formában, mennyi és mikor esik. Így, *„A növénytermelés kockázatminimalizálásának legfontosabb eszköze az öntözés”* (KAPRONCZAI, 2010a).

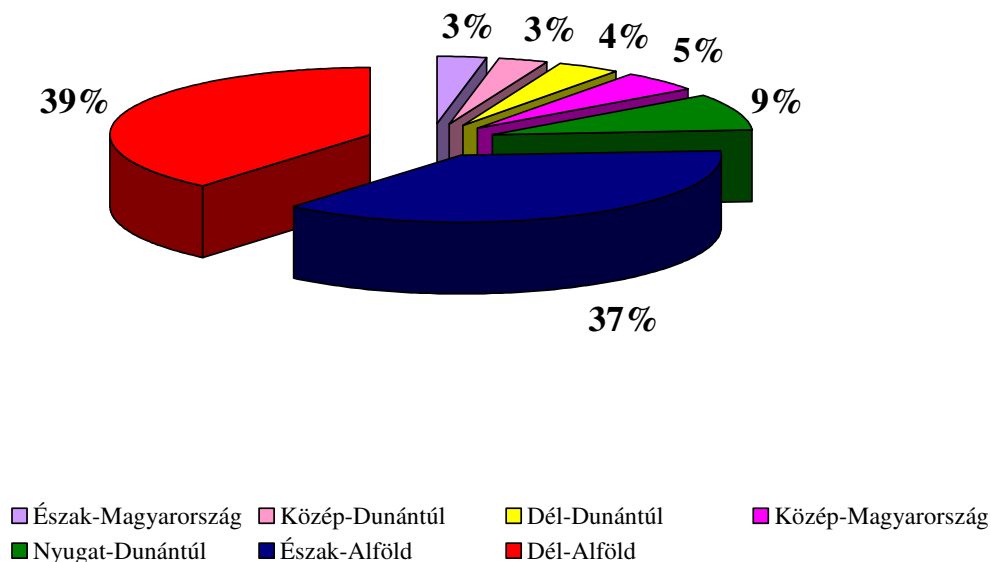
A Föld vízforrásainak mindössze 3%-a édesvíz és 1%-a elérhető az emberi tevékenység céljára. Az egyéb felhasználás mellett a mezőgazdasági termelésnek is szüksége van bizonyos mennyiségű vízre, amit a csapadékmennyiség, a termőföld adottságai, a termesztett kultúrák igényei és a hőmérséklet határoz meg. Az európai mezőgazdasági területek 9,8%-a öntözött, amely területek ennek köszönhetően igen termékenyek. Az öntözés Portugáliára, Franciaországra és Görögországra jellemző leginkább, ahol az európai öntözött területek 84%-a van (I1). A víz minden országban egyre keresettebb erőforrássá válik, a népességnövekedés, az ipari terjeszkedés és a pihenéssel kapcsolatos igények növekedése miatt (NEMESSÁLYI, 1992). A klímaváltozás is jelentősen fokozza értékét.

Magyarország klimatikus viszonyai miatt az öntözés – a hozamok alakulásában közvetlenül és közvetve is – jelentős szerepet tölt be. A hozamingadozás csökkentése is elérhető vízpótlással. Vannak olyan növények is, melyeket kizárólag öntözéssel lehet termelni (rizs), továbbá a termésminőségét is befolyásolja a víz. Ezek tulajdonképpen az öntözés céljai. A módja lehet

intenzív, amikor rendszeresen nagyobb vízmennyiséget juttatnak ki, és lehet időszakos, a csapadékeloszlást kiegészítő (NÁBRÁDI, 2008).

A vizet közgazdasági értelemben erőforrásnak vagy termelési ráfordításnak kell tekinteni. Abban az esetben, ha már egyszer megvásárolták a gazdaságok a szükséges befektetett eszközöket, az öntözés költsége a munkából és az energiaköltségekből áll (NEMESSÁLYI, 1992).

Magyarország, ha csak a felszíni vizeket lehetőségeit használná ki, sokkal stabilabb és intenzívebb mezőgazdálkodást folytathatna (KAPRONCZAI, 2010b). Az országon a legalább egyszer öntözött területek aránya az utóbbi években váltakozó tendenciát mutatott. 2009-ben 107 ezer, 2010-ben 45 ezer, míg 2011-ben 95 ezer hektárt öntöztek. Az öntözött területek megoszlása régióként az 1. ábrán látható. Az területek nagysága szempontjából kiemelkedőek a dél és észak alföldi területek, ami együtt 76%-át teszi ki az ország öntözött területeinek, a fennmaradó 24%-on a többi régió osztozik. Míg a fennmaradó öntözött területek mindössze 24%-át jelentik az országnak (KSH, 2008).

1. ábra: Az öntözött területek régiókénti megoszlása Magyarországon 2007-ben

Forrás: KSH, 2008

2.1.2. Állattenyésztés

Az állattenyésztés ágazatait évek óta tartó csökkenő tendencia jellemzi, a baromfifélék kivételével az összes állatállomány csökkenése figyelhető meg. A tendencia 2011-ig volt jellemző, míg 2012-ben a stagnálás és a növekedés volt meghatározó az állományok tekintetében.

2012-es adatok szerint a magyarországi szarvasmarha-állomány 733 ezer, ami több mint 5%-ot emelkedett a tavalyi évhez képest. Köszönhető ez a mezőgazdasági támogatási rendszer kedvező változásainak, és a vágómarha piaci árnövekedésének. A húsmarhatartás nagy hagyományokkal rendelkezik Magyarországon, viszont a különböző technológiák pozitív és negatív externáliákat generálhatnak. Az extenzív tartás pozitív hatással lehet a környezetre, ha megfelelően

folytatják, és hozzájárul a vidék és a táj fenntartható használatához (BAKOSNÉ és FOGARASSY, 2011). A tehénállomány 335 ezer, ami 8 ezer egyeddel nőtt egy év alatt. A szarvasmarha-állomány 63%-át a gazdasági szervezetek, 37%-át az egyéni gazdaságok birtokolják. A szarvasmarhatartó egyéni gazdaságok száma 1%-kal, míg a gazdasági szervezetek száma 3%-kal nőtt 2012-re. A sertésállomány viszont 7,3%-kal csökkent, számuk nem érte el a 3 milliót. Az anyakocák száma egy év alatt, 2012-re 15 ezer egyeddel csökkent. A sertésállomány 72%-a gazdasági szervezetek, míg 28%-a egyéni gazdaságok tulajdonában van. A sertést tartó gazdasági szervezetek száma 6, az egyéni gazdaságok száma 12%-kal csökkent 2011-hez képest. A juhállomány egy év alatt 1,2 millióra nőtt 1,6%-os növekedést követően, az anyajuhok száma 11 ezerrel volt több, mint 2011-ben. A juhállomány 86%-át egyéni gazdaságok, 14%-át gazdasági szervezetek tartják. Ez az arány az elmúlt tíz évben nem változott. A baromfiállomány 46 millióra csökkent, ami 8,6%-kal kevesebb a 2011-es értékeknél. A tyúkok száma 35 millió 9%-al kevesebb, mint 2011-ben. A gazdasági szervezetek 56%-át, míg az egyéni gazdaságok 44%-át birtokolják a tyúkállománynak (KSH, 2012).

Az országos állatállomány regionális megoszlását a 2. táblázat mutatja. Az összes állatfaj szempontjából a legkiemelkedőbb az Észak-Alföld régió, ahol az ország szarvasmarha-állományának 23%-a, sertésállományának 27%-a, juhállományának 38%-a és baromfiállományának 27%-a található meg.

2. táblázat: A főbb állatfajok állományának regionális megoszlása 2010-ben

Régió	Szarvasmarha (%)	Sertés (%)	Juh (%)	Baromfi (%)
Közép-Magyarország	8,9	7,2	6,6	6,2
Közép-Dunántúl	12,0	12,7	7,8	22,6
Nyugat-Dunántúl	14,3	13,2	2,3	9,9
Dél-Dunántúl	10,4	10,7	7,9	10,0
Észak-Magyarország	8,7	10,2	7,4	8,4
Észak-Alföld	23,5	23,6	38,7	27,2
Dél-Alföld	22,5	22,5	29,1	15,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH, 2011

Az élőállatok 2010-es felvásárlási árait a következőkben részletezem. A vágóborjú átlagára 550 Ft/kg volt, ami a 2008-as évhez képest növekedést, a 2009-es évhez képes stagnálást jelentett. A pecsenyebárány 674 Ft/kg átlagárral jelent meg a 2010-es évben, a tendencia hasonlóan alakult a vágóborjúhoz. A vágósertés átlagára 300 Ft/kg körül mozgott ebben az évben, a tendenciája az előző évekhez képes csökkenő. A vágócsirke stagnáló 215 Ft/kg-os felvásárlási árral jelent meg.

A legfrissebb, 2012-es adatok a következők: a vágócsirke termelői ára 278 Ft/kg-ra, a vágópulykáié 374 Ft/kg, a vágókacsáié pedig 331 Ft/kg. A fiatal bika termelői ára hasított meleg súlyban 689 Ft/kg, míg az élőbárány 808 Ft/kg-os áron értékesíthető (AKI PÁIR, 2012; BET, 2012).

2.1.3. A magyar mezőgazdasági vállalkozások jellemzői

A mezőgazdasági üzemekre jellemző, hogy alapvetően természeti környezetben biológiai rendszerekkel termelnek, de egyben ipari, kereskedelmi és szolgáltató tevékenységet is végeznek. A mezőgazdasági üzemben szerves egységet alkotnak a vállalat erőforrásai, a növények, az állatok és az ember, mint meghatározó termelési tényező. A multifunkcionális mezőgazdaság ellát termelési, térségi és regionális, ökológiai és szociális, kulturális funkciókat. „Az a vállalat (üzem), amelyik ezen feladatokból egyidejűleg többet ellát mezőgazdasági üzemnek tekintendő.” (NÁBRÁDI, 2008)

Vállalatgazdaságtani szempontból a következő jellemzők alapján csoportosítjuk a vállalkozásokat:

- Működéshez szükséges tőke forrása
- Kockázat, felelősség vállalása
- Döntéshozatal
- Eredmény felosztása
- Létesítés és megszüntetés nehézségei

Ezek alapján a vállalkozásokat 3 fő csoportba sorolhatjuk: egyéni vállalkozás, gazdasági társaság, és szövetkezet. Az egyéni vállalkozás egy egyszemélyes vállalkozás, a legegyszerűbb vállalkozásforma. A társas vállalkozások, olyan vállalkozásformák, amelyeknek több tulajdonosa van, legalább két alapítója. A szövetkezetek, olyan vállalkozások, amelyek meghatározott feladatok elvégzésére szerveződtek.

Magyarországon mezőgazdasági tevékenységet végző vállalkozások száma a 3. táblázatban összefoglaltak alapján alakult 2009-ben. 1.680.044-re nőtt a mezőgazdaságban termelők száma, ami 3%-kal több mint az előző évben. Társas vállalkozásoké 2%-kal 13.750-ra emelkedett, míg az egyéni gazdaságoké 3%-os növekedés után 567.336 volt 2011 végén.

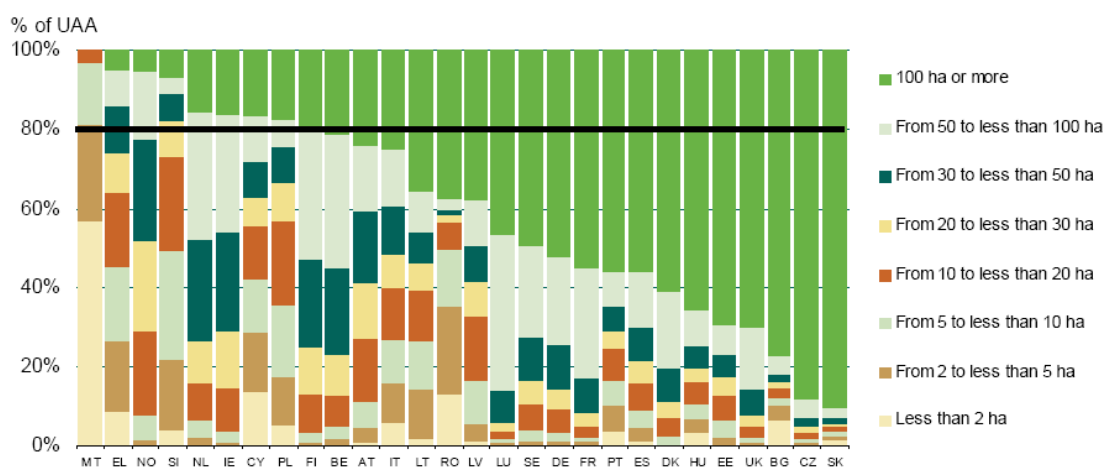
3. táblázat: A mezőgazdasági ágazat résztvevői 2009-ben

Vállalkozási forma megnevezése	Vállalkozások száma (db)
Korlátolt felelősségű vállalkozások	8 247
Betéti társaságok	3 007
Részvénytársaságok	313
Mezőgazdasági szövetkezetek	891
Egyéb társaságok	1247
Társas vállalkozások	13 705
Egyéni vállalkozások	418 561
Mellékfoglalkozású és kiegészítő gazdaságok	148 885
Egyéni gazdaságok	567 446
Nem üzemszerű, ház körüli termelést folytatók	(kb. 1,1 millió)
Mezőgazdasági termelők	1 680 044

Forrás: VM, 2012

Az Európai Unió törekszik a gazdaságméret meghatározására a közös agrárpolitika keretein belül, annak érdekében, hogy számításba vegye a vállalkozásokra jellemző gazdasági teljesítményt, a munkaerőt, a termelést és a területnagyságokat az egyes országok esetében.

MARTINS és TOSSTORFF (2011) tanulmányában a mezőgazdasági hasznosítású területeket vizsgálták, és rangsorolták az európai országokat gazdaságaik mérete alapján. (2. ábra) Az ábrán látszik, hogy Magyarországon a 100 hektárnál nagyobb gazdaságok aránya több mint 60%, míg Máltán, és Hollandiában az ország területét tekintve, nincsenek ilyen nagyságú, egy gazdasághoz tartozó területek. Így Magyarország, az ország mezőgazdaságilag hasznosítható területek arányának köszönhetően a gazdaságok méretnagysága szerinti rangsorban a 6. helyre került az Európai Unió országai közt.

2. ábra: A mezőgazdasági hasznosítású területek megoszlása terület nagyság szerint 2007-ben

Forrás: MARTINS és TOSSTORFF, 2011

2.2. Egyéni vállalkozás és családi gazdálkodás

A magyar mezőgazdaság üzemi struktúráját a 4. táblázat mutatja be. Látható, hogy a mezőgazdasági vállalatokon kívül a magántermelés és a nem üzemszerű, ház körüli termelés is helyet kap a szerkezetben. A társas vállalkozások mellett megjelennek a mellék illetve a főfoglalkozású családi gazdaságok is. A jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások mellett, magántermelők részeként jelennek meg az egyéni gazdaságok. Míg a családi gazdaságok az egyéni vállalkozások részeként vannak jelen a mezőgazdasági termelésben.

A következőkben az **egyéni vállalkozás** fogalomkörét járom körbe. A 2009.évi CXV. TÖRVÉNY meghatározza hogy, az indíthat egyéni vállalkozói tevékenységet, aki magyar állampolgár, az Európai Unió tagállamának vagy az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodásban részes más államnak az állampolgára, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozik. Továbbá az előző pontban nem említett olyan személy, aki a szabad mozgás és tartózkodás jogát a Magyar Köztársaság területén gyakorolja, a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és

tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó bevándorolt vagy letelepedett jogállású személy, a keresőtevékenység folytatása céljából, családegyesítés céljából vagy tanulmányi célból kiadott tartózkodási engedéllyel rendelkező személy, valamint a humanitárius célból kiadott tartózkodási engedéllyel rendelkező befogadott és hontalan. Nem lehet egyéni vállalkozó, aki korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen, akit a közélet, illetve a nemzetközi közélet tisztasága elleni, gazdasági, vagyon elleni bűncselekmény miatt jogerősen végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, amíg az elítéléséhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesül. Továbbá akit szándékos bűncselekmény miatt jogerősen egy évet meghaladó, végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, amíg az elítéléséhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesül, és aki egyéni cég tagja vagy gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja.

4. táblázat: **A mezőgazdaság üzemi struktúrája**

Mezőgazdasági termelés	Nem üzemszerű, ház körüli termelés			Ebből: megélhetési célú, kiegészítő jövedelemszerzésért folytatott „szociális mezőgazdaság”
	Magántermelés	Egyéni gazdaságok	Részmunkaidős és mellékfoglalkozású kiegészítő vállalkozások	
			Főfoglalkozású családi gazdaságok	
	Mezőgazdasági, jogi személyiségű vállalatok	Társas vállalkozások	Mezőgazdasági magán vállalkozások	
			Betéti társaságok, nem jogi személyiségű társas vállalkozások	
			Mezőgazdasági szövetkezetek	
			Korlátolt felelősségű társaságok	
			Részvénytársaságok	
		Közhasznú társaságok, alapítványok, kísérleti és tangazdaságok		

Forrás: AKI, 2010

A vállalkozás létesítésekor egyetlen személy biztosítja a vállalkozás indításához, működéséhez szükséges tőkét. „A gazdaságban elért eredményt a vállalkozó használhatja fel, azonban a gazdálkodás során keletkezett károkért is teljes egészében felelős teljes vagyonával.” (NÁBRÁDI, 2008) E vállalkozási forma létesítése és megszüntetése a legegyszerűbb, mivel a vállalkozó egyedül dönt. A körülményekhez rugalmasan és gyorsan tud alkalmazkodni, de az alkalmazkodóképesség nagyobb kockázatot is jelenthet. Létrehozásához szükséges az induló és létesítő tőkeigény, valamint a létesítés jogi eljárása. A nagy szabadság mellett azonban akadályozhatja a tevékenységét:

- A tőkehiány
- Növekedési korlát
- Szakértelem hiánya
- Korlátlan felelősség
- A munka ellenértéke személyes jövedelem (NÁBRÁDI, 2008).

Azon gazdasági szereplő számára megfelelő ez a gazdálkodási forma, aki kis tőkével rendelkezik, speciális tevékenységet kíván folytatni, szereti az önállóságot és mer kockáztatni. (NÁBRÁDI, 2008)

A főfoglalkozású egyéni gazdák személyiségével foglalkozik KOVÁCS (2008), aki tanulmányában 6 típusú személyiséget mutat be:

- A parasztit
- Az utóparasztit
- A parasztpolgárit
- A produkcionista menedzserit
- A technokrata menedzserit
- És a vállalkozóit.

KOVÁCS (2008) megfogalmazása szerint „a paraszti habitus a szorgalomban, a fizikai munka felértékelésében, a munkaszeretben, nem a mindenáron profitszerzésben, hanem a gazdasági fenntartáshoz való ragaszkodásban nyilvánul meg.” Az utóparaszti gazdák célja megteremteni részlegesen a család élelmiszer-ellátását és a nagyobb beruházások alapját. A parasztpolgári gazdákat az a folyamat hozta létre, amelyben a parasztemberekből művelt, árutermelő gazdák lesznek. A produkcionista menedzseri gazdák jellemzője, hogy rendelkeznek a termelést szervező és irányító szaktudással, a struktúra elsődlegességében és a gazdasági növekedésben való hittel és bizalommal. A technokrata menedzserek jellemzője a szakmai, főleg menedzselési rátermettség és sikerorientáltság. Végül a vállalkozók jellemzői még ma is változnak, „a piaci igények figyelembevétele mellett, mozgósítani tudja a meglévő erőforrásait, kapcsolatait és tapasztalatait, másrészt a vállalkozó hisz magában”. Jelenleg ez a hat habitus különböztethető meg a szerző szerint, mivel újak kialakulásához a következő három tényező szükséges:

1. A gazda rendelkezzen megfelelő beállítottsággal és elszánt hittel
2. Családi összefogás, szolidaritás
3. A környékbeli gazdák közül legyen olyan, akivel egybeesik a stratégiája.

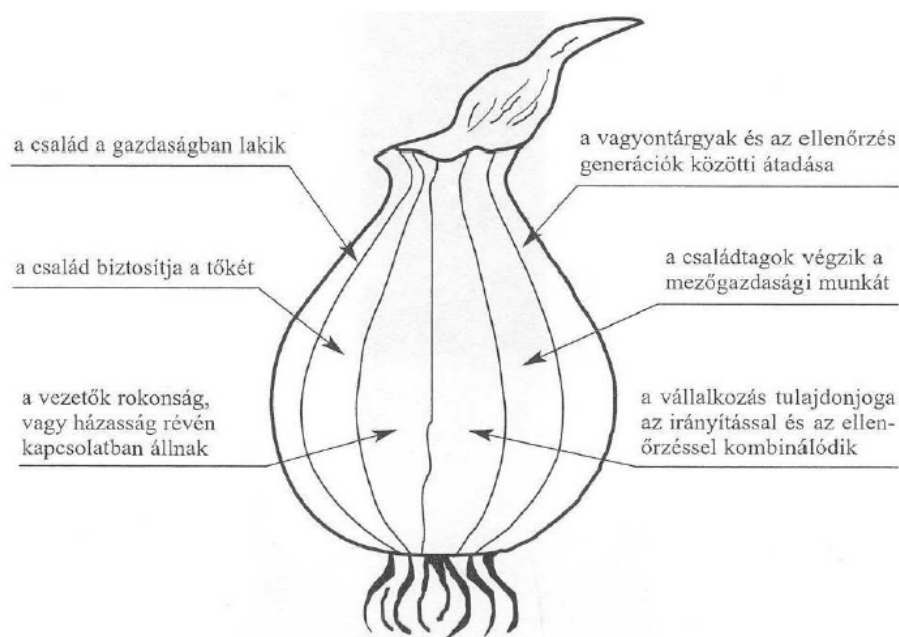
Egyéni vállalkozás, családfenntartó egyéni gazdálkodás, családi gazdálkodás hasonló fogalmak, azonban gyakorlatilag annyira nem különböznek egymástól, mint amennyire szabályozásukban eltérnek. Hiszen egy egyéni vállalkozás is képes ellátni egy családot. Ezért a következőkben a **családi gazdaság** fogalomkörét járom körül. A 326/2001. (XII.30) KORMÁNYRENDLET szerint a családi gazdaság legfeljebb 300 hektár földterületen gazdálkodhat, a családtagok által rendelkezésre bocsátott vagyontárgyak segítségével. A főállású gazdálkodó mellett családtagjai munkavégzésén alapuló gazdálkodási forma (házastárs vagy élettárs kiskorú, nagykorú, szülő, unoka)

Gazdálkodó család, családi gazdaság széles körben használt fogalom. Az „ideális típusú” családi mezőgazdasági vállalkozás lényegét a következő hat jellemző foglalja össze:

1. „A vállalkozás tulajdonjoga, a vállalkozás vezetőjének kezében az irányítással kombinálódik.
2. Ezek a vezetők vér szerinti, vagy házasság révén szerzett rokonsági kapcsolatban vannak.
3. A családtagok – beleértve a fenti vállalkozás vezetőit – a vállalkozáshoz tőkét biztosítanak.
4. A vállalkozás tulajdonjoga, beleértve a vállalkozás vezetőit mezőgazdasági munkát végeznek.
5. A család a gazdaságban lakik.”

A tényezőket egymáshoz viszonyított fontosságuk szerint a 3. ábrával szemléltethetjük. (GASSON és ERRINGTON, 1999) Azért találó a hagyma, a családi gazdaságok bemutatására, mert a külső rétegek, tényezők hiánya esetén még hagyma, családi gazdaság maradna, azonban a belső, lényeges tényezők megléte fontos megkülönböztetője ennek a gazdálkodási formának.

COUGHLER (2005) szerint a családi gazdaságoknak 2 céljuk van, a család összetartása és a profitszerzés. Az üzleti döntések és a családi harmónia egymásra épülnek ebben a rendszerben. Egy ilyen gazdaságban 3 fő feladatkör jelentik meg egymás mellett, a tulajdonosi a menedzseri és a családi.

3. ábra: **A családi mezőgazdasági vállalkozás jellemzői**

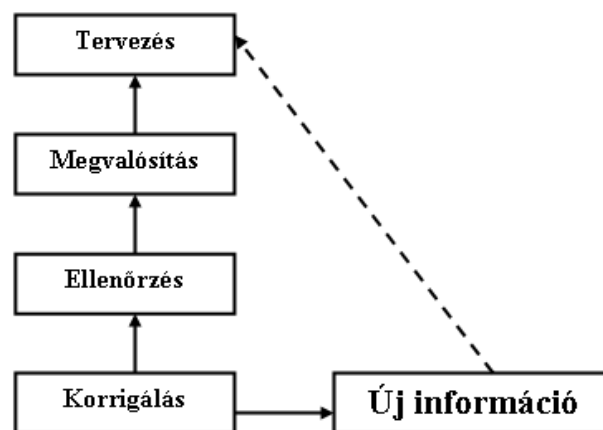
Forrás: GASSON és ERRINGTON, 1999

A huszonegyedik századi családi farmgazdaságoknak 4 típusa létezhet KAY, EDWARDS és DUFFY (2008) szerint. Az első típusú a kis mennyiségben, de magasabb érték kategóriába tartozó terméket előállító vállalkozók, akik nem rendelkeznek nagyobb földterületekkel, korlátlan munkaerővel és tőkével sem. Működésük kulcsa tehát a magas minőségű termékek. Ezeknek a vállalkozásoknak fontos a marketing és a promóció. A tradicionális és biotermékek piacán jelenhetnek meg. A második kategóriába az egy termékre vagy szolgáltatásra specializálódott termelők kerültek. Ezek egy, esetleg két területen váltak szakértővé és abból nyújtják a maximumot.

Költséges és magasan specializált eszközökre van szüksége az ilyenfajta termelést végzőknek. A harmadik típusba tartoznak a nagy mennyiséget előállító, kisebb árréssel dolgozó gazdák. Nekik megvan minden kapacitásuk, arra, hogy nagy mennyiségben termeljenek, kevésbé igényes termékekből. Végül, az utolsó csoportba tartoznak a részmunkaidős gazdák. Ez az úgynevezett „életstílus szerű gazdálkodás”. Az ilyenfajta tevékenységet folytató gazdálkodók szeretik a mezőgazdasági termelést, még akkor is folytatják tevékenységüket, ha a profit várhatóan alacsony.

HOFSTRAND (2007) a következőképpen fogalmazza meg a családi gazdálkodó tervezésének lépéseit. Első lépésként a személyes céljait kell megfogalmaznia, amelyeket egyénként akar megvalósítani. Legtöbbször azt hisszük, hogy a pénzkereset a legfőbb cél, pedig például a diploma megszerzésére, több együtt töltött időre a családdal, vagy egy nyaraló megvásárlása a vágyunk. Ez után meg kell vizsgálnia, hogy az üzleti tevékenységgel el lehet-e érni a kitűzött célokat, mivel a személyes célok alkotják az üzleti célok alapját. Második lépésként meg kell határozni az üzleti célokat, a személyes célok figyelembe vételével. Ha például a diploma megszerzését tűzte ki személyes célnak, akkor az üzleti céljai közt kell lennie annak az időráfordításnak, amelyet a tanulásra szán, vagyis olyan munkarendet kell kialakítania, ami ezt lehetővé teszi, esetleg munkaerőt kell felvenni. Abban az esetben, ha nyaralót szeretne vásárolni, akkor a pénzalapot kell megteremtenie. Majd a külső és belső környezetet kell felmérni, hogy a céljai, hogyan valósíthatók meg a fennálló körülmények közt. A megszerzett információk segítségével kezdődhet a tervezés.

A menedzsment a 4. ábrán látható lépésekből áll KAY, EDWARDS, és DUFFY (2008) szerint.

4. ábra: A menedzsment 4 fő tevékenysége

Forrás: KAY-EDWARDS-DUFFY, 2008

Tervezés alatt a gazdálkodó a legfontosabb feladatokkal, eljárásokkal és elvekkel foglalkozik. Megfogalmazza az elérendő célokat, feltérképezi a rendelkezésre álló erőforrásokat és az alternatívákat, amelyekből választhat. A végrehajtás szakaszában a vállalkozó koordinálással, ellenőrzéssel és finanszírozással foglalkozik. A munkák végeztével, az ellenőrzés idején a rögzített

adatok segítségével összehasonlítja a terv és a tényadatokat. Míg a korrigálás idején a megvalósult eredményeket méri össze, a tervezéskor megfogalmazott célokkal. Új információkhoz jut, amelyeket a következő időszak tervezésekor segítségül vesz. A négy fő tevékenységet lépésekre lebontva megkapjuk a menedzsment logikai menetét:

1. Küldetés meghatározása
2. Célok megfogalmazása
3. Felmérni a rendelkezésre álló erőforrásokat
4. Felmérni a külső környezeti lehetőségeket
5. Stratégiák megfogalmazása a célok eléréséért
6. Végrehajtás, a kiválasztott stratégia finomítása

(KAY-EDWARDS-DUFFY, 2008)

A tervezés fontos feladata a mezőgazdasági termelésnek, hiszen az elő-, közbenső-, és utókalkulációk segítségével lehetőség nyílik a jövedelemtermelő képesség javítására.

3. Anyag és módszer

Dolgozatomban egy családi gazdaság tevékenységét vizsgáltam, hogy képes-e jövedelmezően működni, és egy családot fenntartani. Vizsgálataim során a 2012-es gazdasági évet elemeztem, a hozzá tartozó szakirodalmi részben, az idei évről lévén szó, a témához kapcsolódó legfrissebb adatokat igyekeztem összefoglalni.

A vizsgált vállalkozás Derecskei telephelyű, Hajdú-Bihar megyében, az Észak-alföldi régióban található, így az erre a területre jellemző időjárási és talajadottságokkal rendelkezik. Primer és szekunder adatokat használtam fel dolgozatom elkészítésekor. Primer adatként az vállalkozás és a környékbeli gazdaságok üzemsoros adatait használtam fel. Adatgyűjtésem kiterjedt technológiai, és ökonómiai értékekre, tényadatok, és hiányzó adatok esetén szakértői becslésre. Az adatok forrásaként a primer adatok mellett, az Agrár Haszon (2012) magazinban megjelent bér munka árlistát használtam. Szekunder adatgyűjtésem, a szakirodalmi összefoglalóban országos adatbázis alapján végeztem.

Ahhoz, hogy elemzéseimet el tudjam végezni, az összegyűjtött adatokból modellt készítettem, a Debreceni Üzemtani Iskola által kifejlesztett, oktatásban használt növénytermesztési és állattenyésztési kalkulációs modellt használva (APÁTI, 2007). Mind a termesztett növényi kultúrák (gyep, káposztafélék, paprikák, búza, takarmánykukorica, lucerna, zöldborsó, csemegekukorica és gyümölcs), mind a tenyésztett állatok (juh, szarvasmarha) esetében ezt a modellt alkalmaztam.

Növényi kultúrák esetén elsőként mind a húsz növényi kultúrára vonatkozóan összeírtam a munkaműveleteket és anyagszükségletüket, amelyek az idén történtek, illetve esedékesek. Második lépésként, külön munkalapra, összegyűjtöttem a termelésben felhasznált anyagok (rovar- és gombaölők, gyomirtó szerek, talaj- és levéltrágyák) beszerzési árait, a vállalkozás növényvédőszerait forgalmazó cég árlistája alapján. Ezt követően a gépi munkák bérszolgáltatási árát és önköltségét, a vállalkozó adatai és az Agrár Haszon (2012) bér munka árlistája alapján szintén újabb munkalapra gyűjtöttem. Ezek alapján a gépköltségek tartalmazzák az anyagköltségeket, az értékcsökkenést, a személyi jellegű, és egyéb költségeket. A kézimunka-igényes kultúrák esetén a harmadik munkalapra, összeírtam azok béreit és közterheit. Előfordultak különböző teljesítménybérek és órabérek is az egyes növényekre jellemzően. Az adatgyűjtés utolsó lépéseként összegyűjtöttem az egyéb ráfordításokat, mint az éves vízdíj, az alternatív költségként szereplő földbérleti díj és a biztosítási költségek. Növényenként külön munkalapot készítettem és úgy számoltam az összegyűjtött adatokkal. Elkészítettem a növényi kultúrák technológiai tervét, az összegyűjtött input-árak és munkaműveletek alapján. A ráfordításokat először egy hektárra határoztam meg, majd az összes területre. Csoportosítottam a költségeket munkaműveletenként, aggregált munkaműveletenként, költségnemenként és aggregált költségnemenként. Mindezeket egy hektárra és az összes területre is meghatároztam, majd a megoszlásukat is kiszámoltam. A

vállalkozó adatai, illetve szakértői becslése alapján kalkuláltam az egyes kultúrák hozamait és értékesítési árait, melléktermékre és főtermékre egyaránt. Az egyéb termelési értéket növelő tényezőket is számba vettem, az egyes kultúrákra vonatkoztatva. Ezekkel az információkkal meghatároztam az adott területre és növényi kultúrára vonatkozó árbevételt, a hozamok és értékesítési árak alapján. Termelési értéket az árbevétel és a termelési értéket növelő egyéb tényezők összesítésével; a termelési érték és a közvetlen költség különbözeteként a fedezeti összeget, mint az adott ágazat tényleges jövedelemtermelő képességét határoztam meg. Az általános költség körülhatárolása után a nettó jövedelmet, mint vállalati szintű jövedelem kategóriát határoztam meg. A kapott értékekből, a vállalkozás teljesítményének összehasonlítása miatt mutatókat számoltam. Szűkített önköltséget, majd a teljes önköltséget, közvetlen költség arányos- és költségarányos jövedelmezőséget, jövedelem- és költség szintet számoltam mind a húsz növényi kultúra esetén.

Az állattenyésztési ágazat kalkulációs modelljeinek összeállításakor hasonló kalkulációt végeztem. Excel munkalapokon számoltam, ahol minden összegyűjtött adatcsoportot külön munkafüzeti lapon jelenítettem meg, a végén összesítéseket, végeztem. Első lépésként a vállalkozó segítségével korcsoportokra bontottam az állományt, majd ennek segítségével elkészítettem az állatállomány-változási tervet. Ezt követően összegyűjtöttem, változóként vettem figyelembe az egyes csoportokra jellemző természetes mutatókat, mint selejtezési arány, fajlagos hozam, ellési arány, hízalási mód, elhullási arány stb.. A csoportok napi takarmányszükségletének összegyűjtése és a megfelelő takarmányárakkal kalkulálva kiszámoltam az éves takarmányköltséget. Ezután összesítettem a takarmányon kívüli anyagráfordítás költségeit. Itt vettem számításba a vásárolt állat, az állatgyógyszer, az energia és egyéb (alom, tisztítószer) költségeket. Az állatok esetében is számba vettem az élőmunka-ráfordítást, az állatgondozó és az idénymunkások bérével számolva. Összesítettem a segédüzemi költségeket, ahol a rakodási és szállítási tevékenységek munkaóra és önköltségi szükségleteivel számoltam. A befektetett eszközök összegyűjtése után számoltam az értékcsökkenésükkel is. Majd miután minden adat a helyére került, összesítettem a termelési költségeket. Számításba vettem az egyéb termelési értéket növelő tételeket a juh esetében az anyajuh támogatást, majd összesítve az értékeket megkaptam az árbevételt, a termelési értéket, a termelési költséget, a fedezeti összeget és a nettó jövedelmet. A következő mutatószámokat is meghatároztam: árbevétel arányos jövedelmezőség, költség szint, jövedelemszintje, szűkített és teljes önköltség. Ezekkel az ágazatok összehasonlítására újabb lehetőségem nyílt.

4. Eredmények és azok értékelése

4.1. A vállalkozás bemutatása

A vizsgált vállalkozás Derecskén végzi széleskörű tevékenységét. A gazdálkodó 1992-ben kezdte a mezőgazdasági termelő tevékenységét, kezdetben mellékfoglalkozásként, majd 2007-től főállású egyéni vállalkozóként. Személyes célja családja eltartása. Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönheti mai közel 200 hektáros gazdaságát és szerteágazó tevékenységi körét.

1. kép: A gazdaság alma ültetvénye

Forrás: Saját készítés, 2012

A növénytermesztésen belül foglalkozik búza, takarmánykukorica, takarmánykeverék, lucerna, zöldborsó, csemegekukorica, káposztafélék (brokkoli, karfiol, káposzta), szálas paprikák (almapaprika, óriás chili és fűszerpaprika), valamint az alagutas paprikák (pfefferoni, pritamin, kápia, és fehér paprika) termelésével. Továbbá gyümölcsöt termel (1. kép), gyeperő, legelő területekkel rendelkezik és állattenyésztéssel is foglalkozik. A juh ágazat több éve, a szarvasmarha tenyésztés 2 éve része tevékenységének. A gazdaság egy öttagú család megélhetését biztosítja. Egyéni vállalkozásként működik, lényegében családi gazdaság. A család többi tagja is közreműködik a gazdaság tevékenységében.

4.1.1. Természeti adottságok

A vizsgált gazdálkodás Derecskén található, Kelet-Magyarországon, az Észak-alföldi régióban, Hajdú-Bihar megyében, Debrecenről 25 kilométerre fekszik. A város határában lévő területek jelentős része a termékeny, löszös iszappal fedett dél-hajdúsági kistájon helyezkedik el (SÜLI-ZAKAR, 1998). A területre a 25 AK/ha körüli földterületek jellemzőek, ami a kistérség természeti kincsei közé sorolható. A kistáj, így a város és a gazdaság területének éghajlata is mérsékelt meleg és száraz. A napsütéses órák száma 2000 körül ingadozik, melyből 810 nyáron, 185 télen jellemző. Az átlagos középhőmérséklet az országos átlaghoz hasonlóan 10°C. Az évi átlagos csapadékösszeg 530-570 mm körül mérhető. A kistáj részeként a település és a gazdálkodás területei is kifejezetten szárazak, de nem túl meleg éghajlatúak, ezért a kevésbé vízigényes

kultúráknak kedvező, de ez öntözéssel ellensúlyozható. A kistájra jellemző a nagy területen előforduló talajtípus, a réti csernozjom, ami a gazdaság területeire is igaz (MAROSI és SOMOGYI, 1990). Derecske vízfolyásokkal és emberásta csatornákkal bőven ellátott város. A település északi részét érinti a Kösely, keleti irányból érkezik a Kati-ér, ami több vízfolyással együtt a Derecskei-Kálló néven fut ki a város körzetéből. Derecske területét érinti még a Derecskei-főcsatorna és a Sárréti főcsatorna, a település legnagyobb állóvize pedig a Derecskei-víztároló (SÜLI-ZAKAR, 1998). Ezekkel az adottságokkal bizonyos területeken megoldható a mezőgazdasági területek öntözése.

Több környékbeli településhez hasonlóan Derecske külterületén is megtalálhatóak a Hortobágyi Nemzeti Park Bihari-sík Tájvédelmi Körzetéhez tartozó, védettnek nyilvánított területi. E természetvédelmi terület jellemzői a szikes tavak és a sziki gyepek. A gazdálkodás 20 hektáros gyepterülete is a Hortobágyi Nemzeti Park részét képezi. Ebben az életközösségben leggyakrabban előforduló növények és állatok: kardos madársisak, tavaszi hérics, sziki útfű, sziki sóvirág, héjakútmácsonya vagy madáritató, nagy kócsag, fattyúszerkő, dankasirály, nyári lúd, nagy goda, hamvas rétiheja (I2, 2012).

4.1.2. Közgazdasági adottságok

A gazdaság telephelye, a tanya, 1,2 km-re található a korábban cukorrépa szállításra kialakított Aranyosi úttól, és mintegy 3 km-re fekszik a városközponttól. Területén a víz- és a villanyhálózat kiépített.

A gazdálkodás külső kapcsolatait a következőkben mutatom be. A vetőmagokat, műtrágyákat és növényvédő szereket a Chemical Seed Kft-től és a KITE Zrt-től szerzi be. A megtermelt gabonanövényeket a Bold Agro Kft-nek, a paprikát és az almát a Zöldkert TÉSZ-nek, a káposztafélét a BonFreeze Kft-nek, a zöldborsót és a csemegekukoricát a CGC Hungary Kft-nek, míg a meggyet a KATA-FROST Kft-nek értékesíti. A gazdaság minden évben biztosítást köt az egyes növényi kultúráira. Az almát, a meggyet, a lucernát és a gyepterületeket kivéve. A paprikákra a biztosítást a Generáli Biztosítónál kötötte, míg a többi biztosítást az Allianz Biztosítónál kötötte. A vizsgált üzem több bankkal is kapcsolatban áll, bankhitelei a Raiffeisen, CIB, és OTP Bankoknál vannak.

4.1.3. A vállalkozás erőforrásai

A gazdaság legfontosabb erőforrása a föld. A természeti erőforrások taglalásakor említettem, hogy Derecskén igen jó minőségű, 25 AK/ha földterületek találhatók, ami a gazdaság területeire is jellemző.

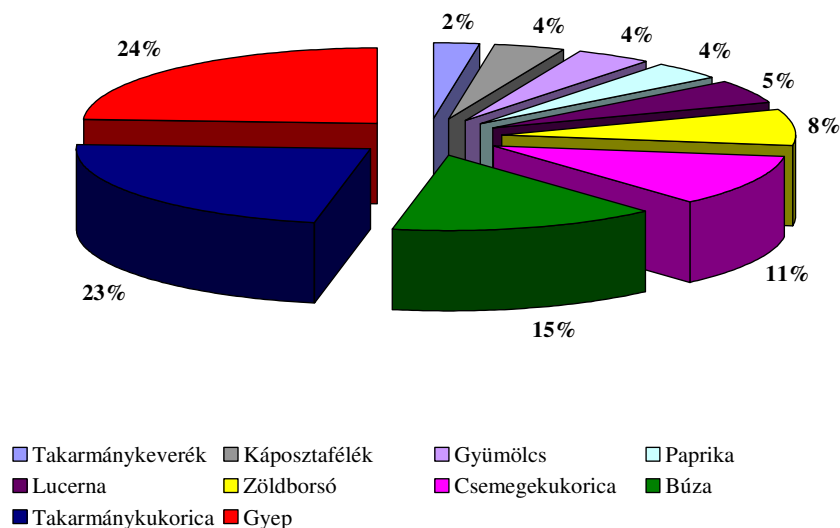
Az 5. táblázatban látható, hogy mely területeket bérli, illetve melyek vannak a tulajdonában. Látható, hogy az összes terület mintegy 46%-át birtokolja és 54%-át bérli, azonban számításaim során minden területre számoltam bérleti díjat, alternatív költségként.

5. táblázat: A vizsgált gazdaság földterületei 2012-ben

Művelési ág	Saját (ha)	Bérelt (ha)	Összesen (ha)
Szántó	50,0	89,8	139,8
Gyümölcsös	8,5	0,0	8,5
Gyep	30,0	20,0	50,0
Összesen	92,5	109,8	198,3

Forrás: Saját készítés, 2012

A vizsgált gazdaság vetésszerkezete évről évre változik, a megfelelő vetésváltás alapján és a gazdálkodó megfontolása szerinti. Ezért nem lehetséges 2 vagy több év kultúráinak összehasonlítása. A 5. ábrán látható, a 2012-es évre jellemző vetésszerkezete. A legnagyobb arányban a szántóföldi árunövények (a takarmánykukorica és a búza) és ipari növények (a csemegekukorica és a zöldborsó), míg legkisebb arányban a paprikafélék és a takarmánykeverék vannak. A piacra szánt növények közül a takarmánykukoricát 47, a csemegekukoricát 23,3, a búzát 30, a zöldborsót 16, a gyümölcsöt és a paprika fajtákat 8,5-8,5 és a káposztaféléket 8 hektáron termeli a vállalkozás. A gazdálkodás területeinek felén takarmánykukorica, és gyepterületek találhatók, míg csupán a gazdaság földterületeinek negyedét foglalják el a következő kultúrák: a takarmánykeverék, a káposztafélék, a gyümölcs, a paprika, a lucerna és a zöldborsó

5. ábra: A gazdálkodás vetésszerkezete 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A befektetett eszközökön belül a vállalkozás gépparkja látható a 6. táblázatban. A megnevezésen kívül a becsült piaci értékeket és a mennyiségeket is feltüntettem. A tevékenységéhez szükséges legtöbb munkagép sajátjaként rendelkezésére áll, ezért jól gépesített, míg a gépek életkora szerint közepes színvonalú vállalkozásról beszélhetünk.

6. táblázat: A vizsgált vállalkozás befektetett eszközei és értékei 2012-ben

Ssz.	Megnevezés	Mennyiség (db)	Piaci érték (eFt)
1	Nehéz traktor, John-Deer 46_50	1	3 000
2	Univerzális traktor, MTZ-82 820.4	1	3 500
3	Univerzális traktor, MTZ-82	1	1 200
4	Univerzális traktor, MTZ-550	1	800
5	Kis univerzális traktor, T25	1	500
6	Pótkocsi, HW8011	1	1 000
7	Pótkocsi, MBP6,5	1	600
8	Pótkocsi, fix német	1	1 500
9	Pótkocsi, fix magyar	1	50
10	Öntöződob, RM	1	1 500
11	Öntöződob, Neptun	1	700
12	Öntözőkonzol	1	300
13	Öntöző motor, orda	1	400
14	Öntöző motor, olasz	1	1 000
15	Öntözőszivattyú	1	200
16	Öntöző szivattyú, Iveco	1	2 000
17	Csővek, cseh	150	800
18	Csővek, olasz	50	500
19	Öntözőbódé	1	200
20	Almáskerti öntözőszűrő	1	500
21	4 fejes váltva forgató eke	1	2 000
22	2 fejes ágyeke	1	200
23	Simító láncbordával, 6m-es	1	300
24	Kombinátor, 380-as	1	100
25	Kombinátor, 2m-es	1	100
26	Kombinátor, Vogel Noot 6m-es	1	2 000
27	Nehéztárcsa, 380-as	1	1 200
28	Gyűrűshenger	1	150
29	Kultivátor	1	400
30	Membrános szivattyú	1	40
31	Lemken vetőgép	1	1 500
32	Szedő kocsi	7	500
33	Permetező, Kertitox	1	1 000
34	Permetező, Axiál	1	1 000
35	Homlokrakodó	1	1 500
36	Fóliaváz (1000m2)	1	800
37	Víztartály (3000l)	1	50
38	Konténer, 78ma és 162fa	240	1 600
39	Alagútpálcák	5000	50
40	Palántáló, 4 soros	1	3 000
41	Kasza, 185 RK	1	200
42	Rendsodró	1	200
43	Állatszállító	1	100
44	Tenyészállatok (juh)	280	8 400
45	Tenyészállatok (szarvasmarha)	10	3 000
46	Tanya (terület és építmények)	1	5 000
47	Földterületek (198,3 ha)	1	168 555
	Összesen	5 778	228 195

Forrás: Saját készítés, 2012

A 6. táblázatban látható továbbá a vállalkozó saját tulajdonában lévő 3,5 millió Ft-ért vásárolt tanya terület, és hodály (2. kép) ami 5 millió Ft ér jelenleg, az azóta végbement építkezések és felújításoknak köszönhetően. (2 takarmánytároló, istálló építése, tetőfelújítás, villany-, vízhálózat kiépítése, a terület bekerítése, hidroforház kialakítása és a lakóépület felújítása.) A vállalkozás állattenyésztéssel is foglalkozik. A szarvasmarha állomány tenyészállatainak értéke 3 millió Ft, míg a juh állomány tenyészállatainak értéke mintegy 8,4 millió Ft-ot tesznek ki (6. táblázat). A vizsgált családi gazdaság összességében mintegy 228 millió Ft értékben rendelkezik befektetett eszközökkel.

2. kép: A vállalkozás telephelye

Forrás: Saját készítés, 2012

A munkaerő az a termelési tényező, amelynek sajátos tulajdonságai megkülönböztetik a többi tényezőtől. Céljai, szükségletei, érzelmei vannak, és önálló akarattal rendelkezik. A vállalkozás egyéni vállalkozásként működik és 2 főállású alkalmazottat foglalkoztat, a mezőgazdasági munkák elvégzésére és egy állatgondozót az állatállomány teendőinek elvégzésére. Ezen kívül a munkaigényes kultúrák esetén időszakosan idénymunkásokat alkalmaz teljesítmény-, illetve órabérért.

4.1.4. Támogatások

Az egyéb termelési értéket növelő tételek, amelyekkel az üzem él, az agrár-környezetgazdálkodási támogatás, a területalapú támogatás, a gázolaj jövedéki adó visszatérítési támogatás, illetve az anyajuh támogatás lehetőségei. „Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés célja a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, a környezettudatos gazdálkodás és a fenntartható mezőgazdasági gyakorlat kialakítása, ezzel összefüggésben a környezet állapotának javítása, minőségi élelmiszer előállítás, valamint a gazdaságok életképességének megtartása és gazdasági hatékonyságának növelése a 61/2009. (V. 14.) FVM rendeletben meghatározott célprogramok által előírt kötelezettségvállalások alapján felmerülő többletköltségek és kieső jövedelem ellentételezésének megvalósításával.” (EMVA-AKG, 2012) A támogatás összege jelen gazdaság esetében az integrált növény ültetvény program keretében 704 euro/ha alma és 518 euro/ha meggy tekintetében. Extenzív gyepgazdálkodás keretében, amelyben a 20 hektáros legelő

által részesül, 108 euro/ha támogatást kap. A támogatást a 2011-es 277,95 Ft/euro árfolyamon számolták. A *területalapú támogatás* (SAPS) keretében adható támogatás mértékét a Csatlakozási Szerződésben lévő kvóták és bázisterületek alapján határozzák meg. Idén a vállalkozás 58 073 Ft-ot kapott hektáronként. A 341/2007. (XII. 15.) Korm. Rendelet alapján a mezőgazdaságban felhasznált *gázolaj utáni jövedékiadó-visszatérítés* igényelhető. Idén egy hektárra éves szinten 97 liter gázolaj igényelhető 90,7 Ft/l-es gázolaj áron. Így a vizsgált üzem idén hektáronként 8 778,5 Ft-tal lett gazdagabb a támogatásnak köszönhetően. Az állattenyésztés idén is támogatta az EU, így a gazdaság anyajuhonként 1 220 Ft-ot kaphatott az *anyajuh támogatás* keretében.

A vállalkozás elmúlt években néhány pályázatot sikeresen megvalósított. Öntöződobokat, a permetezőket és szedő kocsikat szerzett be 2007-ben, illetve a 82-es könnyűtraktort 2 éve, egy-egy géptámogatás keretében. A jövőben a szarvasmarha ágazatot kívánja továbbfejleszteni, illetve a juh ágazatot jövedelmezővé tenni.

4.2. A kalkulációs modellek és azok értékelése

A következőkben a kalkulációs modellek eredményei alapján értékelem az egyes ágazatok ágazati és vállalkozási szintű költség és jövedelem viszonyait. A *7. táblázatban* a kalkulációs modellek kimeneti értékei, a vállalkozás költség- és jövedelem viszonyai láthatóak, az állattenyésztést kivéve. A *8. táblázat* az egyes ágazatok költség- és jövedelem viszonyait összesítve ábrázolja, figyelembe véve a vetésterületet, az ágazatok nagyságát. A *9. táblázat* az ágazatok költségeit mutatja költségnemenkénti megoszlásban, míg a *10. táblázat* az összes közvetlen költség ágazati megoszlását láttatja munkaműveletenkénti megoszlásban, az állattenyésztést kivéve.

A következőkben az egyes termelési érték, költség és jövedelemkategóriák szerint diagramok segítségével hasonlítom össze az ágazatokat, értékelem a vállalkozás szintjén kalkulált mutatókat is.

**7. táblázat: A kalkulációs modell kimeneti értékei, az ágazatok költség és jövedelem viszonyai fajlagosan
(az állattenyésztést kivéve), 2012**

Megnevezés	M.e.	Legelő	Kaszáló	Karfiol	Káposzta	Brokkoli	Alma- paprika	Óriás chili	Fűszer- paprika	Fehér paprika	Kápia	Pfefferoni	Pritamin	Búza	Takar- mány- kukorica	Takar- mány- keverék	Lucerna	Zöldbor- só	Csemege kukorica	Meggy	Alma
Terméshozam - főtermék	t/ha	0	2	25	50	25	40	23	30	100	70	30	50	5	5	30	6	9	16	9	35
- melléktermék	t/ha	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	4	0	0
Értékesítési ár - főtermék	Ft/t	0	10899	65000	50000	70000	80000	200000	90000	65000	85000	120000	100000	60000	70000	10552	20047	63000	34000	200000	40000
- melléktermék	Ft/t	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6400	0	0	0	0	56681	0	0
Arbevétel -	Ft/ha	0	16349	1625000	2500000	1750000	3200000	4600000	2700000	6500000	5950000	3600000	5000000	300000	371000	316550	120279	554400	544000	1800000	1400000
- melléktermék	Ft/ha	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16000	0	0	0	0	218941	0	0
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	0	16 349	1 625 000	2 500 000	1 750 000	3 200 000	4 600 000	2 700 000	6 500 000	5 950 000	3 600 000	5 000 000	316 000	371 000	316 550	120 279	554 400	762 941	1 800 000	1 400 000
Területalapú támogatás	Ft/ha	58073	58073	29037	29037	29037	58073	58073	58073	58073	58073	58073	58073	58073	58073	58073	58073	29037	58073	58073	58073
Gázolaj jövedékiadó visszatérítés	Ft/ha	8779	8779	4389	4389	4389	8779	8779	8779	8779	8779	8779	8779	8779	8779	8779	8779	4389	8779	8779	8779
AKG támogatás	Ft/ha	21402	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	143978	195955
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	88254	83200	1658426	2533426	1783426	3266852	4666852	2766852	6566852	6016852	3666852	5066852	382852	437852	383401	187131	587826	829792	2010830	1662807
Összes közvetlen költség	Ft/ha	68 750	83 200	1 053 059	1 396 059	1 146 459	2 409 844	2 777 644	1 909 844	4 009 379	3 592 077	2 105 844	3 284 077	264 007	304 161	278 150	187 131	487 433	674 969	755 644	1 016 965
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	19504	0	605367	1137367	636967	857008	1889208	857008	2557473	2424775	1561008	1782775	118845	133691	105251	0	100393	154823	1255186	645842
Általános költség	Ft/ha	8117	9823	124332	164829	135360	284524	327950	225491	473377	424108	248632	387706	31171	35912	32840	22092	57550	79684	89217	120059
Összes termelési költség	Ft/ha	76 867	93 023	1 177 391	1 560 888	1 281 819	2 694 368	3 105 594	2 135 335	4 482 756	4 016 185	2 354 476	3 671 783	295 178	340 073	310 990	209 223	544 983	754 653	844 861	1 137 024
NETTÓ JÖVEDELEM	Ft/ha	11386	-9823	481035	972538	501607	572483	1561258	631517	2084095	2000667	1312376	1395069	87674	97779	72411	-22092	42843	75139	1165968	525782
Közvetlen önköltség	Ft/t	68750	55467	42122	27921	45858	60246	120767	63661	40094	51315	70195	65682	49601	57389	9272	31189	55390	28502	83960	29056
Önköltség	Ft/t	76867	62015	47096	31218	51273	67359	135026	71178	44828	57374	78483	73436	55836	64165	10366	34870	61930	33482	93873	32486
Közvetlenköltség-arányos	%	28	0	57	81	56	36	68	45	64	68	74	54	45	44	38	0	21	23	166	64
Költségarányos	%	15	-11	41	62	39	21	50	30	46	50	56	38	30	29	23	-11	8	10	138	46
Jövedelemszint	%	13	-12	29	38	28	18	33	23	32	33	36	28	23	22	19	-12	7	9	58	32
Költségszint	%	87	112	71	62	72	82	67	77	68	67	64	72	77	78	81	112	93	91	42	68

Forrás: Saját készítés, 2012

8. táblázat: A kalkulációs modell kimeneti értékei, az egyes ágazatok költség- és jövedelmi viszonyai összesítve, figyelembe véve a vetésterületet, az ágazatok méretét, 2012

Megnevezés	M.e.	Legelő	Kaszáló	Karfiol	Káposzta	Brokkoli	Alma- paprika	Óriás chili	Fűszer- paprika	Fehér paprika	Kápia	Pfefferoni	Pritamin	Búza	Takar- mány- kukorica	Takar- mány- keverék	Lucerna	Zöldbor- só	Csemeg- ekukori- ca	Meggy	Alma	Juh	Szarvas- marha
Terület	ha	20,0	30,0	2,5	2,5	3,0	1,0	2,0	0,5	0,5	1,0	2,5	1,0	30,0	47,0	5,0	10,0	16,0	23,3	3,5	5,0	0,0	0,0
Terméshozam - főtermék	t	0	45	63	125	75	40	46	15	50	70	75	50	150	249	150	60	141	373	32	175	0	0
- melléktermék	t	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	75	0	0	0	0	90	0	0	0	0
Értékesítési ár - főtermék	Ft/t	0	10899	65000	50000	70000	80000	200000	90000	65000	85000	120000	100000	60000	70000	10552	20047	63000	34000	200000	40000	0	0
- melléktermék	Ft/t	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6400	0	0	0	0	56681	0	0	0	0
Árbevétel -	eFt	0	490	4063	6250	5250	3200	9200	1350	3250	5950	9000	5000	9000	17437	1583	1203	8870	12675	6300	7000	0	0
- melléktermék	eFt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	480	0	0	0	0	5101	0	0	0	0
ÁRBEVÉTEL	eFt	0	490	4063	6250	5250	3200	9200	1350	3250	5950	9000	5000	9480	17437	1583	1203	8870	17777	6300	7000	7698	0
Területalapú támogatás	eFt	1161	1742	73	73	87	58	116	29	29	58	145	58	1742	2729	290	581	465	1353	203	290	0	0
Gázolaj jövedékiadó	eFt	176	263	11	11	13	9	18	4	4	9	22	9	263	413	44	88	70	205	31	44	0	0
AKG támogatás	eFt	428	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	504	980	0	0
Anyajuh támogatás	eFt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	342	0	
TERMELESI ÉRTÉK	eFt	1765	2496	4146	6334	5350	3267	9334	1383	3283	6017	9167	5067	11486	20579	1917	1871	9405	19334	7038	8314	8322	14
ÖSSZES KÖZVETLEN	eFt	1375	2496	2633	3490	3439	2410	5555	955	2005	3592	5265	3284	7920	14296	1391	1871	7799	15727	2645	5085	10743	1158
FEDEZETI ÖSSZEG	eFt	390	0	1513	2843	1911	857	3778	429	1279	2425	3903	1783	3565	6283	526	0	1606	3607	4393	3229	-2421	-1144
Általános költség	eFt	162	295	311	412	406	284	656	113	237	424	622	388	935	1688	164	221	921	1857	312	600	1268	137
ÖSSZES TERMELESI	eFt	1537	2791	2943	3902	3845	2694	6211	1068	2241	4016	5886	3672	8855	15983	1555	2092	8720	17583	2957	5685	12012	1294
NETTÓ JÖVEDELEM	eFt	228	-295	1203	2431	1505	572	3123	316	1042	2001	3281	1395	2630	4596	362	-221	685	1751	4081	2629	-3690	-1280

Forrás: Saját készítés, 2012

9. táblázat: A kalkulációs modell kimeneti értékei, ágazatok költségeinek költségnemenkénti szerkezete, 2012

Költségnem megnevezése (eFt)	Legelő	Kaszáló	Karfiol	Káposzta	Brokkoli	Almapa	Óriás chili	Fűszerp	Fehér	Kápia	Pfefferoni	Pritamin	Búza	Takarmá	Takarm	Lucerna	Zöldborsó	Csemegek	Meggy	Alma	Juh	Szarvas
Anyagjellegű költség	0	0	571	571	685	851	2 202	202	653	1 308	1 502	1 308	3 033	5 586	450	148	2 925	4 391	687	1 099	7 128	550
Személyi jellegű költség	0	0	621	933	745	937	2 116	444	1 005	1 560	2 219	1 260	0	0	0	0	0	0	407	1 058	1 558	250
Gép- és épületköltség	0	434	1 254	1 729	1 708	454	902	225	194	417	1 124	409	2 762	5 336	597	1 036	3 407	9 135	1 310	2 510	1 780	278
Egyéb közvetlen költség	1 375	2 063	187	257	302	168	336	84	154	308	419	308	2 126	3 373	344	688	1 467	2 201	241	419	277	80
ÖSSZES KÖZVETLEN KÖLTSÉG	1 375	2 496	2 633	3 490	3 439	2 410	5 555	955	2 005	3 592	5 265	3 284	7 920	14 296	1 391	1 871	7 799	15 727	2 645	5 085	10 743	1 158
Általános költség	162	295	311	412	406	284	656	113	237	424	622	388	935	1 688	164	221	921	1 857	312	600	1 268	137
ÖSSZES TERMELESI KÖLTSÉG	1 537	2 791	2 943	3 902	3 845	2 694	6 211	1 068	2 241	4 016	5 886	3 672	8 855	15 983	1 555	2 092	8 720	17 583	2 957	5 685	12 012	1 294

Forrás: Saját készítés, 2012

10. táblázat: A kalkulációs modell kimeneti értékei, az ágazatok költségeinek munkaműveletenkénti szerkezete

(az állattenyésztést kivéve), 2012

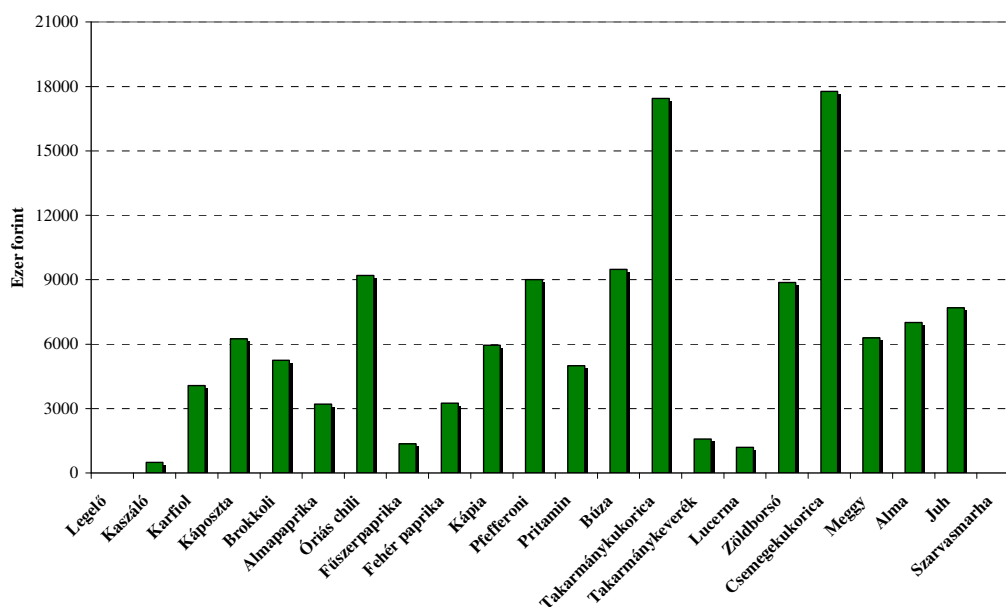
Művelet megnevezése (Ft/ha)	Legelő	Kaszáló	Karfiol	Káposzta	Brokkoli	Almapaprik a	Óriás chili	Fűszerpapri ka	Fehér paprika	Kápia	Pfefferoni	Pritamin	Búza	Takarmán y kukorica	Takarmán y keverék	Lucerna	Zöldborsó	Csemegek kukorica	Meggy	Alma
Talajművelés	0	0	143 800	143 800	49 000	155 560	156 160	155 560	41 200	130 075	155 560	130 075	18 400	48 300	39 500	12 236	53 080	56 080	0	0
Tápanyag-gazdálkodás	0	0	5 000	5 000	5 000	103 500	103 500	103 500	48 500	48 500	103 500	48 500	76 553	93 390	36 300	17 900	60 755	70 905	0	0
Vetés	0	0	176 940	176 940	176 940	586 160	836 160	140 160	1 393 250	1 393 250	336 160	1 393 250	29 700	36 466	41 000	5 320	66 100	82 560	0	0
Növényvédelem, regulátorozás, növényápolás	0	0	114 969	114 969	209 769	267 974	267 974	267 974	366 302	366 302	267 974	366 302	24 754	17 116	0	0	81 710	62 774	265 644	340 115
Öntözés	0	0	357 600	357 600	357 600	312 900	312 900	312 900	223 500	268 200	312 900	268 200	0	0	0	0	134 100	89 400	0	134 100
Betakarítás, szállítás	0	14 450	180 000	495 000	247 500	816 000	933 200	762 000	1 540 002	1 078 000	762 000	770 000	38 750	26 240	71 600	82 925	0	218 790	365 000	420 000
Szártítás, tisztítás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5 000	10 875	0	0	0	0	0	0
Tárolás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	21 000	0	0	0	0	0
Egyéb munkák	0	0	0	0	0	0	0	0	88 875	0	0	0	0	0	0	0	0	0	56 250	39 000
Egyéb közvetlen költség	68 750	68 750	74 750	102 750	100 650	167 750	167 750	167 750	307 750	307 750	167 750	307 750	70 850	71 774	68 750	68 750	91 688	94 460	68 750	83 750
ÖSSZES KÖZVETLEN KÖLTSÉG	68 750	83 200	1 053 059	1 396 059	1 146 459	2 409 844	2 777 644	1 909 844	4 009 379	3 592 077	2 105 844	3 284 077	264 007	304 161	278 150	187 131	487 433	674 969	755 644	1 016 965

Forrás: Saját készítés, 2012

4.2.1. Hozam, árbevétel, termelési érték

A vállalkozás összes árbevételének, ágazatonkénti megoszlása a következő, 6. ábrán látható. A következőkben sorban mutatom be az egyes kultúrák árbevételét, hozamukkal kiegészítve. A vállalkozás 20 hektáros legelő és 30 hektáros kaszáló területen gazdálkodik. A legelő az állattenyésztés szükségleteit hivatott kielégíteni. A kaszálón egy kaszálás történ, amikor 2 t/ha-os hozamot produkált, amit az állattenyésztés használt fel önköltségen.

Káposztaféléket a zöldborsót követően másodveteményként termelte egy 8 hektáros területen. Karfiolt 2,5, káposztát 2,5 és brokkolit 3 hektáron állít elő. A káposztafélék árbevétele több mint 15 563 ezer Ft a kalkulációs modell eredménye szerint. A karfiolból és a brokkoliból 25 t/ha-os, míg a káposztából 50 t/ha-os hozamokkal kalkuláltam. Mindhárom termésátlagát várhatóan, a 2010-es országos átlag duplája lesz. A karfiol értékesítési ára 65 Ft/kg, a káposztáé 50 Ft/kg, míg a brokkolié 70 Ft/kg a szakértői becslés szerint. Így összesen az ábrán is látható, hogy karfiolból, 4 063 Ft, káposztából 6 250 Ft, míg brokkoliból 5 250 Ft árbevételre számíthat összességében.

6. ábra: A gazdálkodás árbevételének alakulása ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A vállalkozás szálás, illetve alagutas paprika termesztésével is foglalkozik. A művelés módja szerint, jelen esetben a szálás paprika az almapaprika, az óriás chili (3. kép), a fűszer- és a fehér paprika. Alagutas technikával művelt paprikák pedig a kápia, a pfefferoni és a pritamin. A szálás paprikákat mintegy 4 hektáron, míg az alagutas művelésűt 4,5 hektáron termeli. Az egyes paprikákat nézve a következőképpen alakulnak a hozamok: az almapaprika: 40 t/ha, az óriás chili: 23 t/ha, a fűszerpaprika: 30 t/ha, a fehér paprika: 100 t/ha, a kápia: 70 t/ha, a pfefferoni: 30 t/ha és a pritamin: 50 t/ha.

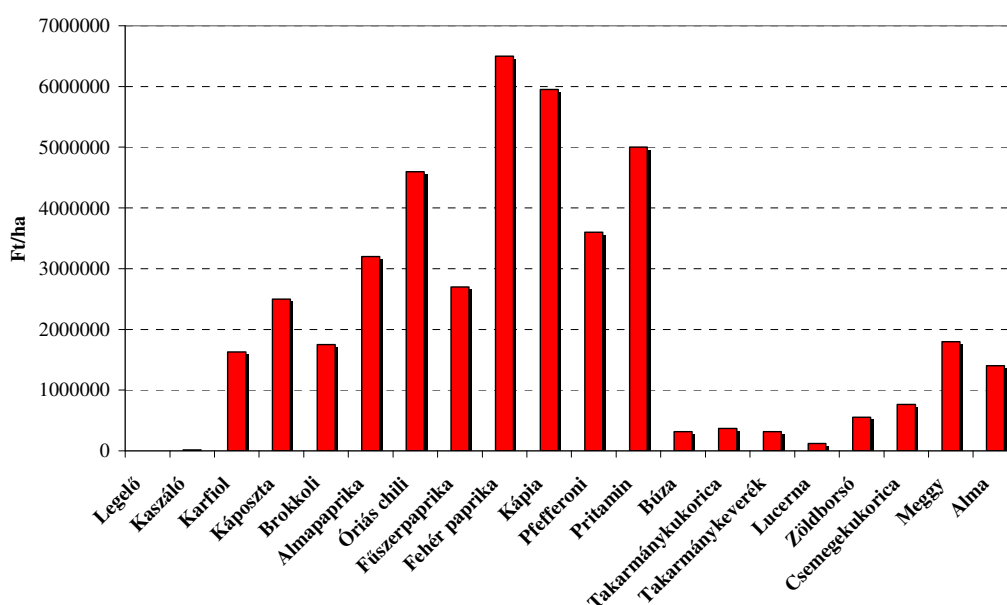

3. kép: A gazdaság által termelt óriás chili

Forrás: Saját készítés, 2012

Az értékesítési árak: a fehérpaprika 65 Ft/kg, az almapaprika 80 Ft/kg, a kápia 85 Ft/kg, a fűszerpaprika 90 Ft/kg, a pritamin 100 Ft/kg, a pfefferoni 120 Ft/kg és a legmagasabb, a 200 Ft/kg-os óriás chili. Összességében tehát, mint ahogyan az 5. ábra is mutatja óriás chiliből (9 200 ezer Ft) és pfefferoniból (9 000 ezer Ft) számíthat a fajlagosan legmagasabb árbevételt, azonban a fehérpaprika (6 500 ezer Ft/ha) és a kápia (5 900 ezer Ft/ha) hoz többet (6. ábra).

A szántóföldi árunövények, a búza és a takarmánykukorica, a vetésszerkezet (4. ábra) mintegy 40%-át teszi ki, a 77 hektáros területtel. Mindkét terményből 5 t/ha-os hozamot realizálhatott a gazdálkodó, amit búzából 60 000 Ft, kukoricából 70 000 Ft tonnánkénti piaci áron értékesített. Az országos 2011-es átlaghozamokhoz képest búzából nagyobb, míg kukoricából kisebb mennyiséget takarított be hektáronként. A takarmánykukorica árbevétele a csemegekukorica mellett kimagasló, viszont fajlagos árbevételük 1 millió Ft alatti értéket mutat (7. ábra). A búzaszalma egy részét, aminek hozama 3 t/ha volt, az állattenyésztés számára bálázták be.

7. ábra: A gazdálkodás ágazatainak fajlagos árbevétele 2012-ben

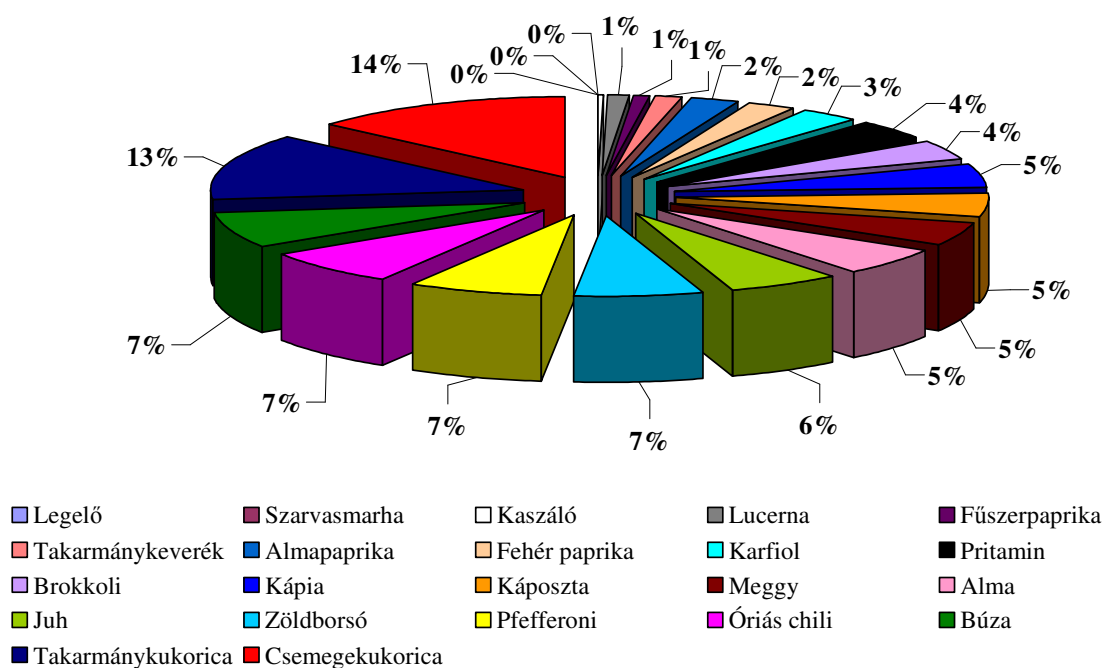
Forrás: Saját készítés, 2012

A szántóföldi tömegtakarmányok a lucerna és a takarmánykeverék 15 hektárt foglal el a vetésszerkezetből (7. ábra). Mindkét terményt az állattenyésztés számára termeli a gazdaság. Az idei telepítésű lucerna hozama átlagosan 6 t/ha, míg a takarmánykeveréké, amit silótakarmánynak készítettek 30 t/ha volt.

A szántóföldi ipari növények, vagyis a zöldborsó és a csemegekukorica a vetésterület (4. ábra) 20%-át tette ki. A hektáronkénti árbevétel a zöldborsó esetében 554 ezer Ft, míg a csemegekukorica 762 ezer Ft (7. ábra). A zöldborsó hozama 9, míg a csemegekukorica 16 tonna volt hektáronként. Összehasonlítva az országos hozamokkal a csemegekukorica az átlagot teljesítette, míg a zöldborsó 3 tonnával többet teljesített annál.

A 2003-ban telepített gyümölcsös, az alma és a meggy 8,5 hektáron található Derecske határában. A meggy 9 míg, az alma 35 t/ha hozammal zárta az évet. A gazdálkodás a meggyet és az almát is szedés után rögtön értékesíti, mivel nem áll rendelkezésére hűtőház, illetve nem terheli a tárolás költségét a gyümölcsökre. A meggyet 200 Ft/kg-os áron értékesítette, az almát átlagosan 40 Ft/kg-ért, nagyrészt léalmaként, kisebb arányban étkezési almaként tudta eladni.

Végül az állattenyésztést vizsgálva az 6. ábrán látható, hogy a szarvasmarhatenyésztés nem termelt jövedelmet idén, azonban a gazdaság 2 éve kezdett foglalkozni az ágazattal. A juh ágazatot nézve, az árbevétel a 2012-es gazdasági évre 7 698 Ft, ami a többi ágazatot nézve átlagosnak mondható.

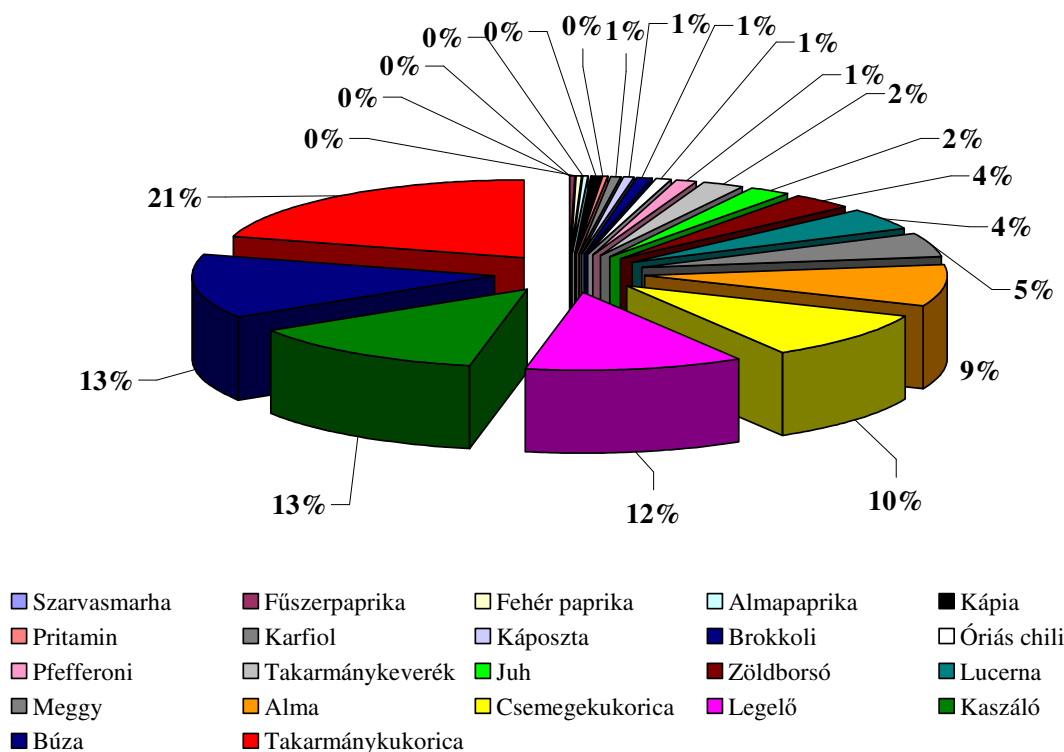

8. ábra: A gazdálkodás árbevételének százalékos megoszlása ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A 8. ábrán az egyes ágazatok tényleges árbevételének aránya látható. Az árbevétel több mint egy negyedét a csemegekukorica és a takarmánykukorica adja. Az 50%-hoz pedig az előzőekhez társulva, a búza, az óriás chili, a pfefferoni és a zöldborsó teszi ki. A paprikák árbevétele szintén a vállalkozás árbevételének negyedét, míg a káposztafélék a 15%-át nyújtják. Így összességében a szántóföldi zöldségek a vállalkozás árbevételének 40%-át teljesítik. Önmagában összes árbevétel 14%-át a csemegekukorica, míg 13%-át a takarmánykukorica árbevétele jelenti. Ezután a búza, a zöldborsó, és a paprikák közül a pfefferoni, és az óriás chili következik, 7-7%-ot értek el az árbevételből. Ez a 6 ágazat jelenti a vállalkozás árbevételének 55%-át. Itt is látszik, hogy a paprikák óriási részt tesznek ki a gazdálkodás teljes jövedelmét tekintve, annak ellenére, hogy a vetésszerkezet (4. ábra) mindössze 4%-át teszik ki összességében a paprikák.

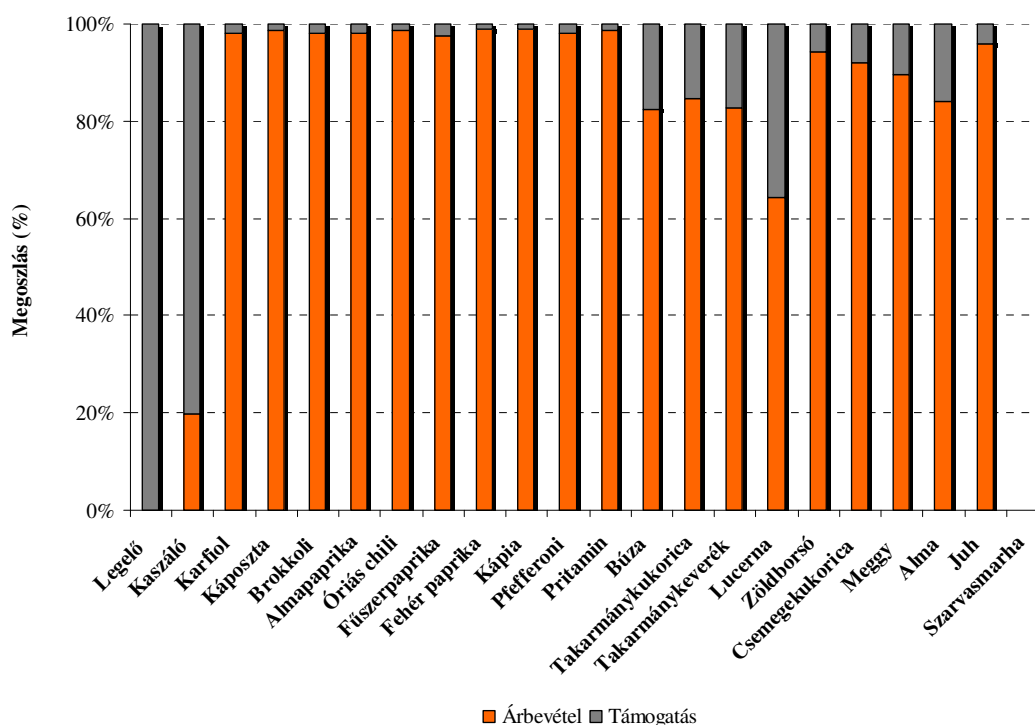
A gazdálkodás termelési értéke az előbbieken sorba szedett árbevételből és az egyes növényi kultúrák területalapú támogatásából, gázolaj jövedéki adó visszatérítéséből, a legelő és a gyümölcsösök agrárkörnyezet-gazdálkodási és az anyajuh támogatásából áll. A kapott támogatások megoszlását a 9. ábrán mutatom be. Legnagyobb arányban (21%) a takarmánykukorica részesül támogatásban, ami 46 ha-os területének köszönhető. A támogatási összeg felét a búza, a kaszáló, a legelő, és a csemegekukorica teszi ki. Míg a kisebb területen termelt káposztafélék, és paprikák a támogatási összeg jelentéktlenebb értékét kapják.

9. ábra: A gazdálkodás támogatásainak százalékos megoszlása ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A 10. ábra megmutatja az egyes ágazatok termelési értéke milyen arányban tevődik össze az árbevételből és a támogatási összegekből. A legelő termelési értéke kizárólag az AKG támogatásból áll és a kaszáló termelési értékének is a 80%-át teszi ki a területalapú, illetve a gázolaj jövedéki adó visszatérítési támogatás. A káposztafélék, a paprikák termelési értékének jelentéktelen részét, még 5%-át sem teszik ki a támogatások.

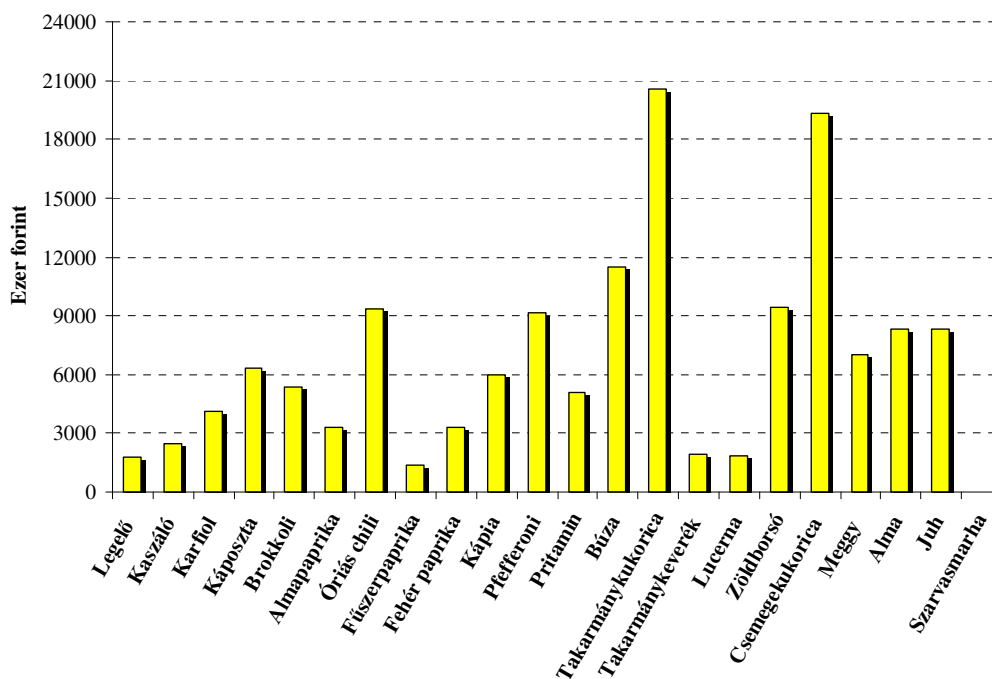

10. ábra: A gazdálkodás termelési értékének árbevételre és támogatásra való megoszlása ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

Csupán a nagyobb területeken termelt kultúrák támogatása jelentősebb mértékű, amelyeknél a hektáronkénti árbevétel sem éri el a paprika fajták és káposztafélék kimagasló teljesítményét. Így kimagasló szerepe van a búza, a takarmánykukorica a takarmánykeverék és az alma esetében, majdnem eléri a 20%-ot a támogatások szintje.

Az árbevételek és támogatások tükrében a termelési értékek, az egyes ágazatok esetében a 11. ábrán látható. A támogatás az előző ábrán láthatóan nem jelentős része a termelési értéknek, így hasonlóképpen alakulnak az arányok az árbevételhez. A takarmánykukorica, 20 579 ezer Ft-tal és a csemegekukorica, 19 344 ezer Ft-tal éri el a legmagasabb értéket itt is. Ezt követi a búza 11 486 ezer Ft-tal, majd a zöldborsó, 9 405 ezer Ft-tal és az óriás chili, 9 334 ezer Ft-tal, ami egy 2 hektáron termelt kultúra intenzitását fejezi ki. A legkevesebb termelési értéket produkáló ágazat a fűszerpaprika 1 386 ezer Ft-tal, ami tekintve, hogy a vetésszerkezetben csupán 0,5 hektárral jelent meg, igen kedvezőnek mondható.

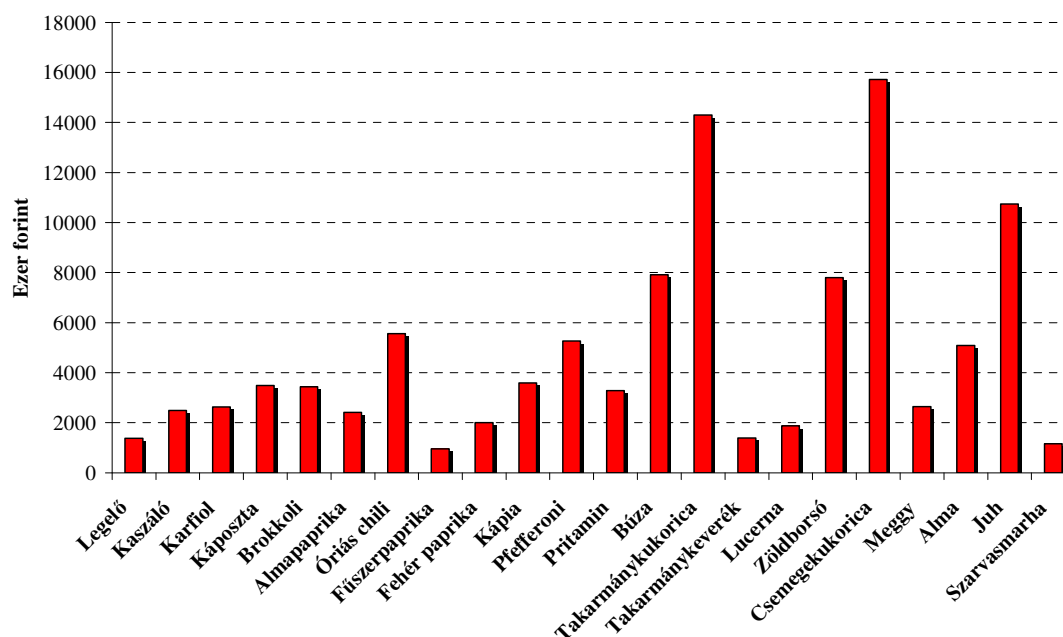

11. ábra: A gazdálkodás termelési értéke ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

4.2.2. Ráfordítás, termelési költség

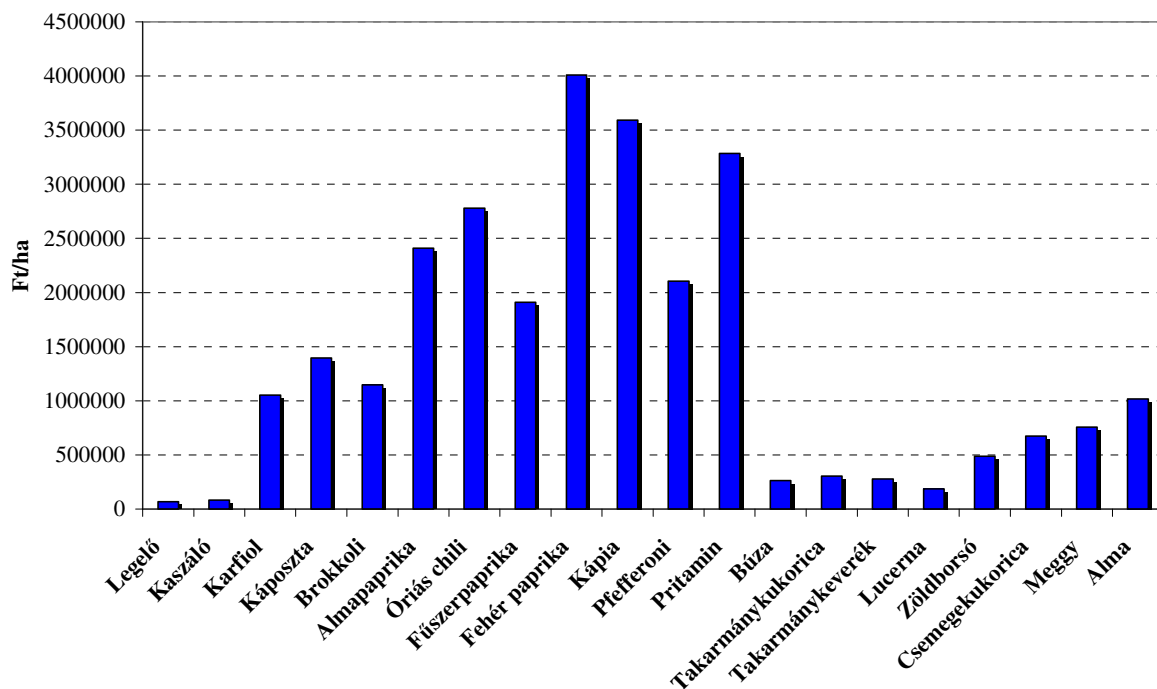
Az egyes ágazatok közvetlen termelési költségeit a 12. ábrán mutatom be. A legmagasabb termelési költséggel a csemegekukorica rendelkezik, közel 16 000 Ft-tal, míg a takarmánykukorica szintén magas 14 000 Ft-ot meghaladó közvetlen ráfordításokat igényelt. A fűszerpaprika kisebb területéből adódóan kevesebb közvetlen termelési költséggel járult hozzá az egészhez.

12. ábra: A gazdálkodás közvetlen termelési költségei ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

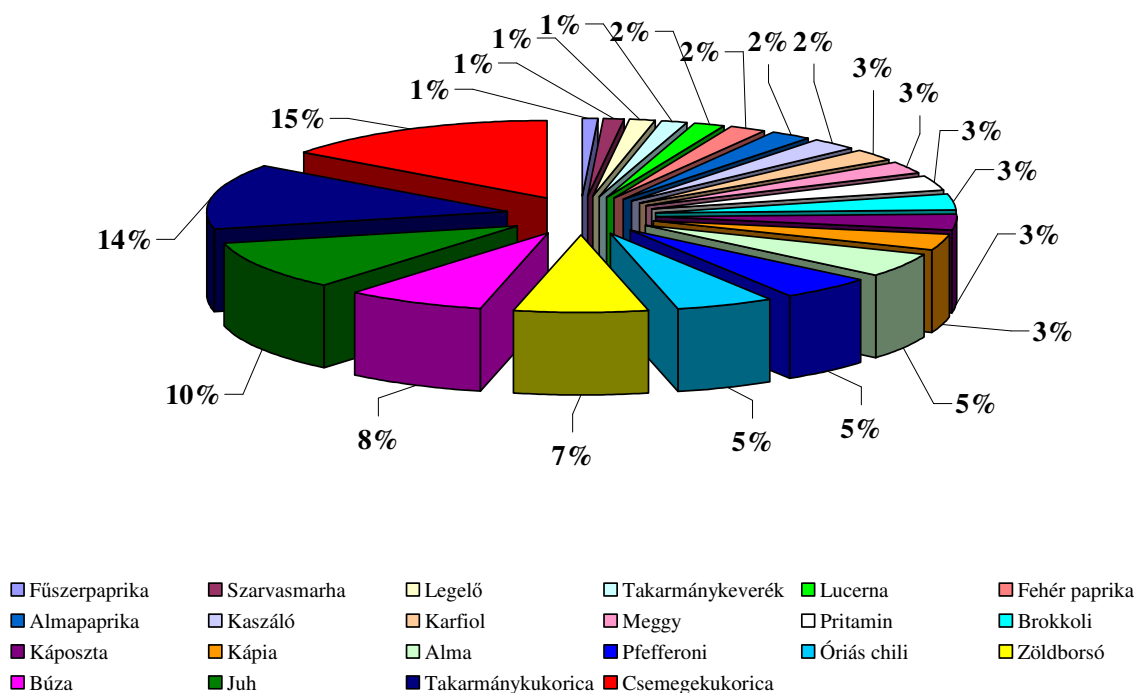
A 13. ábrán a fajlagos közvetlen termelési költségeket mutatom be, ahol látszik az egyes kultúrák intenzitása. A legmagasabb hektáronkénti jövedelmet a paprikafélék azon belül a fehérpaprika igényelte (4 millió Ft-ot hektáronként), míg a kápia 3,6 millió Ft közvetlen költséget igényelt. A szántóföldi áru-, takarmány- és ipari növények csekély alig fél milliós fajlagos termelési költséggel rendelkeznek. A gyümölcsök intenzitás meg sem közelíti a paprikafélékét, még az 1 millió Ft-ot sem haladják.

13. ábra: A gazdálkodás fajlagos közvetlen termelési költségei ágazatonként (az állattenyésztést kivéve) 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A közvetlen termelési költségek megoszlását, a 14. ábrán mutatom be, szembetűnő, hogy a legmagasabb arányt, az összes közvetlen költségen belül, 15%-kal a csemegekukorica teszi ki. 15 727 ezer Ft volt a közvetlen termelési költsége összességében, amely hektáronkénti értéke csupán 675 ezer Ft. A második legnagyobb arányt a takarmánykukorica képviseli, 14%-kal. 14 295 ezer Ft közvetlen termelési költséget igényelt, viszont ennek a kultúrának sem magas a hektárra vetített közvetlen költsége, 304 ezer Ft, ami a piacra termelt növények között a legalacsonyabb. 10%-ot tett ki a juh ágazat közvetlen termelési költsége az összes arányában, ami jelen esetben 10 743 ezer Ft. A paprikafélék az összes közvetlen költség között igen kis arányt képviselnek, 1,2 - 3%-ot. Az egy hektárra vetített közvetlen költségük viszont lényegesen magasabb, milliós nagyságrendű. A fehér paprikának 4 millió Ft, a kápiának 3,6 millió Ft, míg a pritaminnak 3,2 millió Ft volt a hektáronkénti közvetlen költség igénye a vizsgált gazdasági évben.

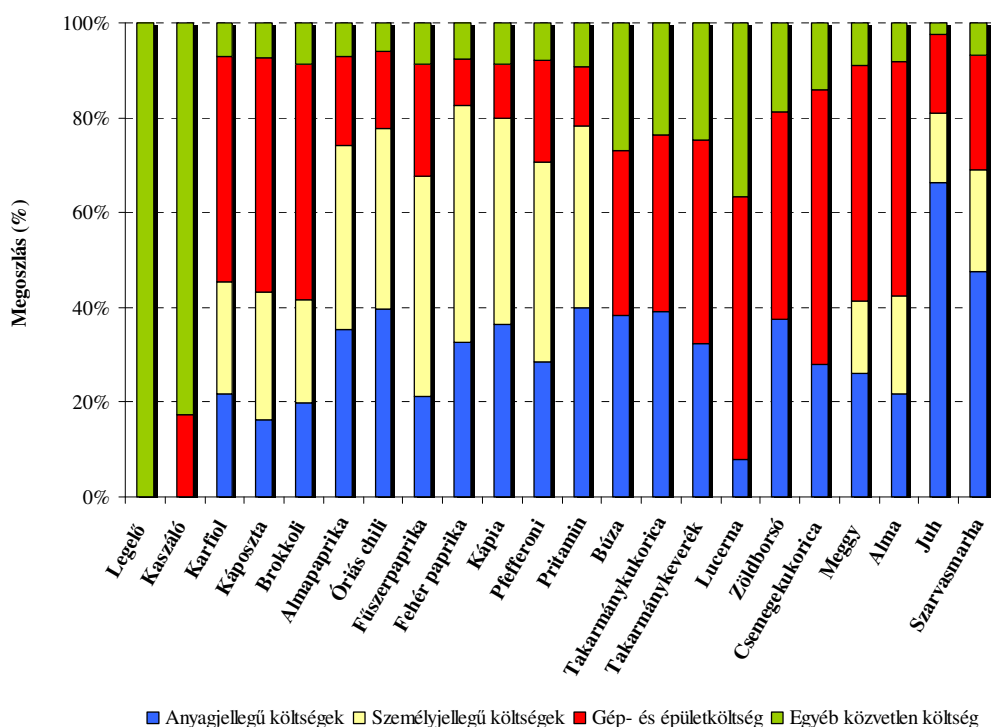

14. ábra: A gazdálkodás közvetlen termelési költségének megoszlása ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A 14. ábrán az is jól látszik, hogy az összes közvetlen költség felét 4 kultúra teszi ki: a csemegekukorica, a takarmánykukorica, a juh, a búza és a zöldborsó. Míg a többi kultúra az összes közvetlen költség jelentéktelenebb részét 1-2%-át tette ki.

A 15. ábrán a közvetlen költségeket költségmenekénti bontásban ábrázoltam, az egyes növénytermesztési ágazatokra vonatkoztatva. Az öntözés költsége jelentős a káposztafélék és a paprikák anyagköltségében. A paprikafélék ültetése, a palánta költsége, összesen az ágazati költség 20%-át jelentette. A gazdálkodó annak érdekében, hogy csökkentse ezt a költséget, saját készítésű palánták nevelését tervezi. A szántóföldi ipari növények esetében a műtrágyák, illetve növényvédőszeresek jelentik a legnagyobb arányt az anyagköltségek között. A csemegekukorica esetében az anyagjellegű költségek aránya 23%, míg a zöldborsónál 31%-ot tesz ki. Az ábrán látható, hogy az állattenyésztési ágazatok a leginkább anyagigényesebbek, a juh ágazat anyagköltségei majdnem 60%-át teszik ki összes költségnek, míg a szarvasmarha esetében 42%-ot jelentenek. Az juh esetében az anyagszükséglet 96%-át pedig a takarmányok jelentik. A szarvasmarha állomány nagysága miatt nem jellemző ez az arány, hiszen az összes költségének majdnem 35%-át teszi ki.

15. ábra: A gazdálkodás közvetlen termelési költségeinek költségnemenkénti megoszlása ágazatonként 2012-ben

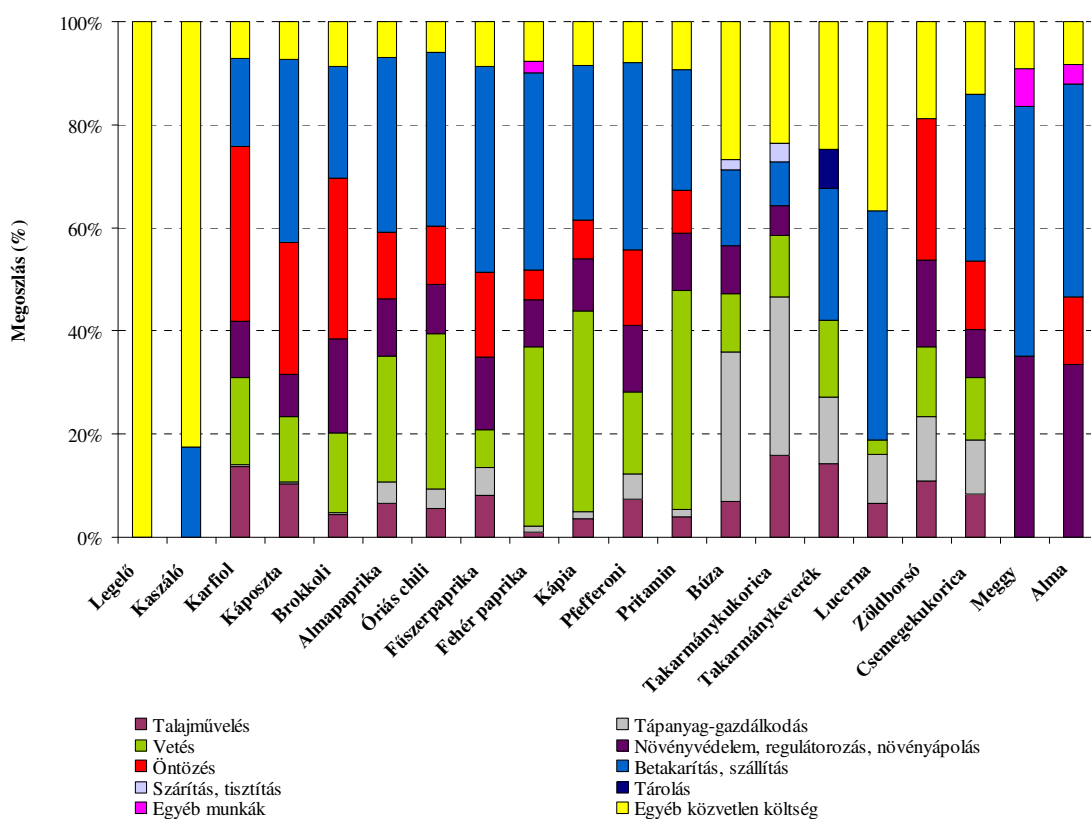
Forrás: Saját készítés, 2012

A személyi jellegű költségek a kézimunka igényes ágazatoknál jelentenek nagyobb arányt, így a káposztafélnél, a paprikáknál, az almánál és az állattenyésztésnél jelentős. A 15. ábrán látható, hogy ezeknél az ágazatoknál, ez a költség nagymértékben hozzájárul az összes termelési költséghez. A káposztafélnél és a paprikáknál a betakarítás teszi ki a legnagyobb részt a személyi jellegű költségek közt. A paprika esetében az összes termelési költség mintegy 30%-át. A betakarítási költség a káposztafélnél nézve 5 Ft/kg, míg a különböző paprikák esetében, méret szerint különböző. Így az almapaprikát 20 Ft/kg-os, a fehér paprikát 15 Ft/kg-os, a fűszerpaprikát 25 Ft/kg-os, a kápiát 15 Ft/kg-os, az óriás chilit 40 Ft/kg-os, a pfefferonit 25 Ft/kg-os, a pritamint 15 Ft/kg-os áron szedték. Az állattenyésztés személyi jellegű költségei, az anyagjellegű költségektől szerényebb arányt tesznek ki; juhnál 13%, szarvasmarhánál 19%-ot.

Gép és épület költségként az állattenyésztési ágazat esetében a tanya, és a rajta található egyéb épületek amortizációját számoltam el 3%-os amortizációs kulccsal. Mivel a szarvasmarha és a juh állomány azonos helyen, a gazdaság tanyáján van elhelyezve ezért az esetleges közös költségeket állategység arányban osztottam fel, ami 82,6% a juh, míg 17,4% jelentett a szarvasmarha értékeinek számításakor. A növénytermesztési ágazatok esetében gépi munkaként számoltam, a talajművelés, a meszezés, a trágyázás, a vetés, a gyomirtást, a növényvédelmet, -ápolást, az öntözést, a betakarítást, a szállítást, szárítást és egyéb munkákat. A gépi munka költségei tartalmazzák, a már korábban említett értékcsökkenést, személyi jellegű, anyag és egyéb költségeket is tartalmazza. A legtöbb gépi munkát igénylő kultúrák a káposztafélnél, a nagyszámú

öntözés miatt, ami az összes költség 30%-át jelenti. A legkevésbé gépigényes kultúrák a paprikafélék.

Egyéb közvetlen költségnek vettem az állattenyésztés esetében a jelölési és nyilvántartási, valamint a tenyésztési hozzájárulást. A legelőbérlettel nem itt számoltam, hanem a növénytermesztés részeként, hogy a támogatással ki tudjam egészíteni. A növénytermesztésnél egyéb költségként vettem számításba a földbérleti díjat, a fix, éves vízdíjat, és ha felmerült a biztosítási díjat. A földbérleti díjat alternatív költségként minden földterületre költségként számoltam. A biztosítási költségek változóak, és nem is minden kultúrát biztosított a gazda. Az almára, a meggyre és a lucernára nem kötött biztosítást, a többi kultúrára igen. A változatos biztosítási költségek a 224 ezer Ft (alagutas paprika), és a 3 ezer Ft (takarmánykukorica) közötti skálán mozognak.

16. ábra: A gazdálkodás növénytermesztési ágazatainak közvetlen termelési költsége, munkaműveletenkénti megoszlásban ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

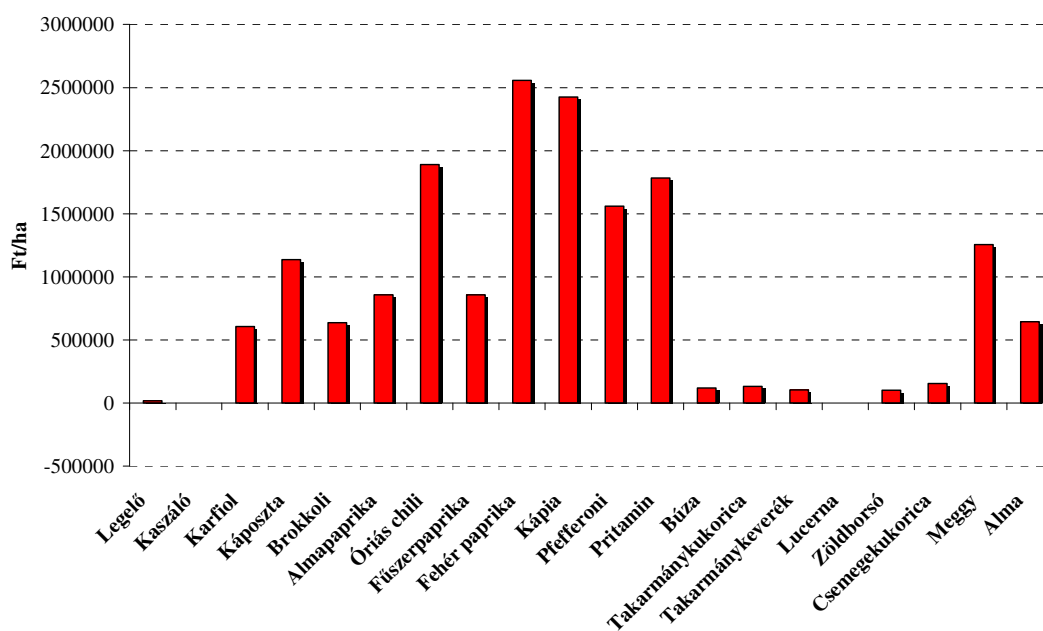
A 16. ábrán a növénytermesztési ágazatok termelési költségének munkaműveletenkénti megoszlását ábrázoltam. A talajművelési munkálatok, csak a nagyobb területen termesztett kultúráknál éri el a 20%-ot, a többinél a 10%-ot is alig. A paprika esetében a vetés, vagy ültetés a jelentős, 40% körüli arányt képvisel. A már említett magas palántaáraknak, és az alagutas paprikák magas technológia anyagköltsége miatt. A kézimunka igényes betakarítás a paprikák esetében is, igen magas aránnyal szerepel a költségek között, 30-40%-os arányt mutat. A növényvédelem a

gyümölcsöknél eléri a 30-35%-ot, ami a megfelelő termésmennyiség és minőség elérése érdekében végzett permetezéseknek köszönhető. Kockázatot csökkentő tényezőként, az öntözés 25-30%-os aránnyal jelenik meg a káposztafélék és a zöldborsó esetén, és jelentősebb 15% körüli arányt tesz ki a csemegekukoricánál is. A lucernát nézve az egyéb költség, vagyis, a földbérleti díj teszi ki a legnagyobb arány, mivel a telepítési költségek csak erre az évre jutó részével kalkuláltam.

A gyümölcsöknél nem jelentősek a talajművelési munkálatok aránya, ezért nagyobb hangsúly kapnak a betakarítás és a szállítás költségei. A tárolás költsége csupán a takarmánykeverék esetén jelenik meg, ahol a betárolás, vagyis silókészítés költségeivel számoltam. A zöldborsó és a csemegekukorica esetében a főtermék betakarítását nem a gazdálkodó végezte, hanem a felvásárló gyár. A csemegekukorica esetén az állattenyésztésnek szánt kukoricaszár betakarítása jelenik meg.

4.2.3. A jövedelemtermelő képesség

A következő 17. ábrán a fajlagos fedezeti összegeket ábrázoltam az egyes növénytermesztési kultúrák esetén.

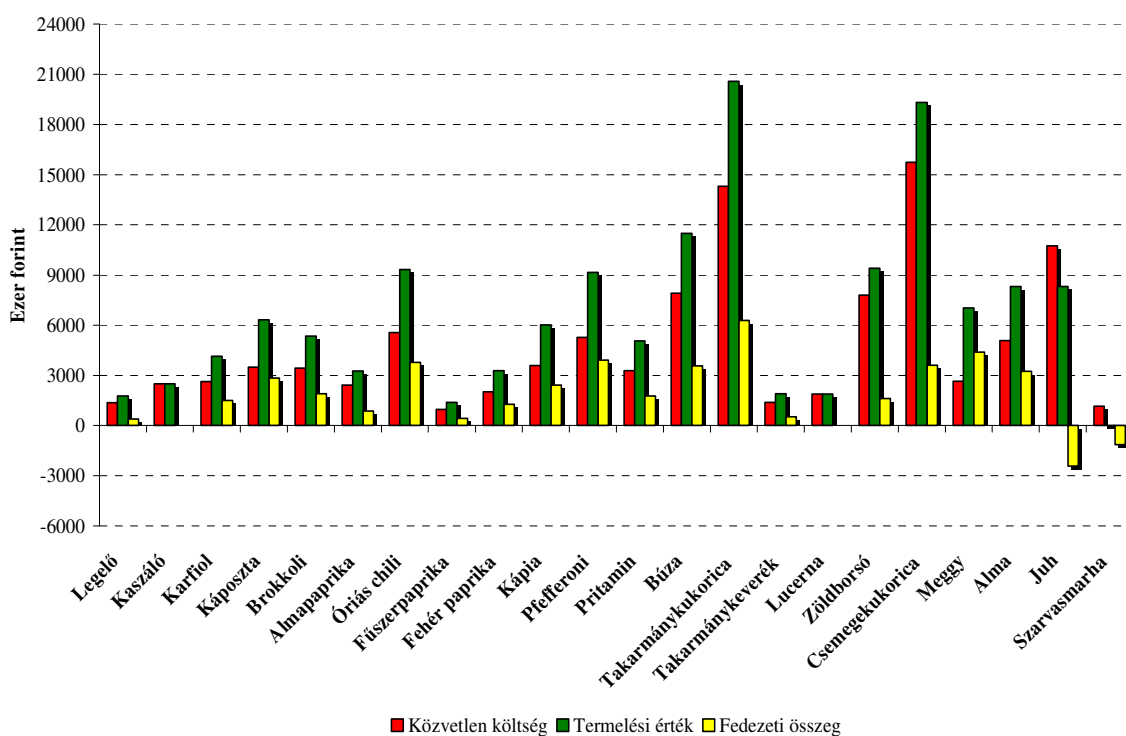
17. ábra: A gazdálkodás növénytermesztési ágazatainak fajlagos fedezeti összege 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

Legmagasabb 2 557 ezer Ft/ha fedezeti összege a fehérpaprikának van, 2 424 ezer Ft. Szintén magasnak mondható a kápia fajlagos fedezeti összege. Továbbá a fennmaradó paprikafélék is kimagasló teljesítményt értek el, intenzitásuknak köszönhetően, az almapaprikát és a fűszerpaprikát kivéve. A szántóföldi ipari és árunövényeknek alacsony fajlagos fedezeti összegük van, mivel a magas árbevételek, viszonylag nagyobb területen oszlik meg.

A közvetlen költségét, termelési értékét és a fedezeti összeget a 18. ábrán látható módon ábrázoltam. A fedezeti összeg vagy rezsibíró képesség a termelési érték azon része, ami az összes közvetlen költséget fedezve fennmarad, az általános költségek, illetve a nettó jövedelemként. A 18. ábrán jól látszik, az egyes ágazatok tényleges jövedelemtermelő képessége. Az állattenyésztési ágazatokon kívül minden ágazat képes fedezni a közvetlenül felmerülő költségeket.

A legmagasabb fedezeti összeggel, a növénytermesztési ágazatok közül a takarmánykukorica rendelkezik, ami 6 283 ezer Ft, viszont a termesztett terület nagyságához viszonyítva nagyobb aránnyal részesül az általános költségekből. A második legmagasabb fedezeti összeggel a meggy rendelkezik, ami 4 393 ezer Ft. Viszonylag magas 3 millió feletti fedezeti összege van az óriás chilinek, a pfefferoninak, a búzának és a csemegekukoricának. A fajlagos fedezeti összeggel szintén a paprikák rendelkeznek, mivel kis területen termeszt a gazdaság, a vállalkozási szinten jelentős teljesítményt nyújt. Szembetűnő, hogy a lényegesen kisebb területen termelt óriás chili és pfefferoni fedezeti összege megközelíti a 47 ha-on termelt takarmánykukoricáét.

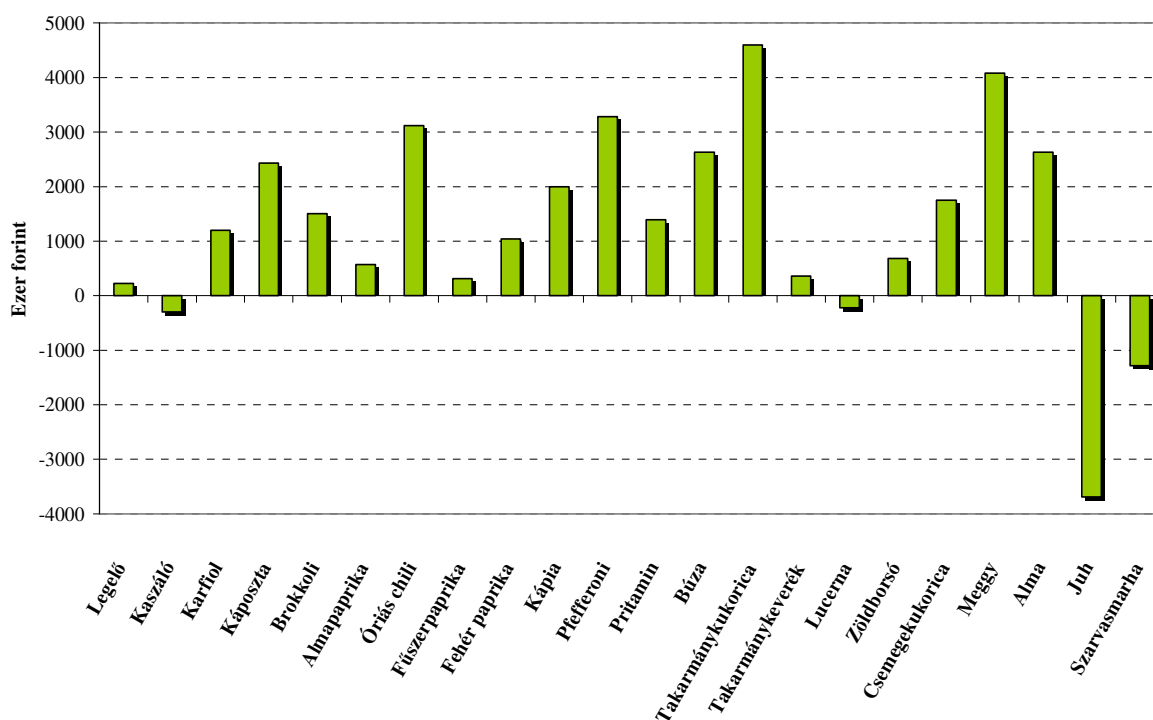
18. ábra: A gazdálkodás közvetlen költsége, termelési értéke és fedezeti összege ágazatonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

Támogatás nélkül is jövedelmezőek az egyes ágazatok, kivéve persze az állattenyésztést és a gyepterületek. Utóbbinak csak támogatásból származik bevétele. Ebből a nézőpontból is alacsony fedezeti összeget nyújt a fűszerpaprika és a fehér paprika, 400, és 800 ezer Ft-tal, azonban még így is jövedelmezőek. A zöldborsó is mindössze egymillió fedezeti összeget mutat, a pfefferonihoz képest, aminek fedezeti összege eléri a legmagasabb, 3 735 ezer Ft-os összeget. A meggynek és az

óriás chilinek is meghaladja a fedezeti összege a 3,5 milliós határt. A vállalkozás támogatás nélkül elért összes fedezeti összege 25 513 ezer Ft, így kijelenthető, hogy jövedelmet érne el támogatás nélkül is. Azonban ezek a kultúránként változó összegek segítik a napról napra való boldogulását.

A 19. ábrán látható a nettó jövedelem. A piacra termelő ágazatok közül a juh és a szarvasmarha nem képes jövedelmet termelni, sőt más ágazatok segítségére támaszkodik. A nettó jövedelem kiszámításakor, az általános költséggel is kalkuláltam, amit úgy határoztam meg, hogy a menedzsment éves költségét az összes közvetlen költség arányában osztottam fel az egyes kultúrák között. Minden ágazat 10,56%-ban részesül a közös terhekből, ami az országos átlagot tekintve átlagosnak mondható. Mindezek alapján a legmagasabb nettó jövedelmet több mint 4 594 ezer Ft-ot a takarmánykukorica érte el, a meggy 4 081 ezer Ft-ot, míg a pfefferoni 3 821 ezer Ft-ot teljesített.

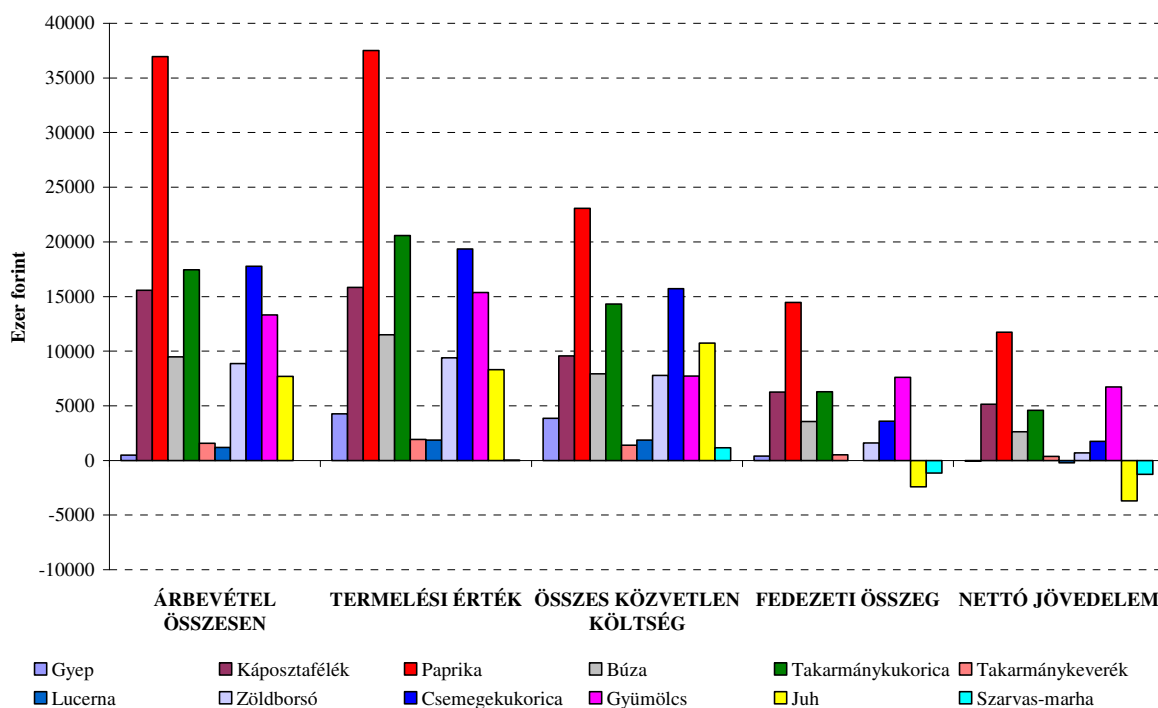
19. ábra: A gazdálkodás nettó jövedelme ágazonként 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A következő, 20. ábrán összesítettem a gazdálkodás 2012-es teljesítményét. Kisebb csoportosításokat végeztem a kultúrák esetén, ilyen szemszögből is megmutatva a vállalkozás eredményét. A kalkulációból kiderül, hogy a vizsgált gazdálkodás jövedelmező, eltekintve a veszteséges állattenyésztési ágazatoktól. Az ábrán szembetűnő, hogy a legnagyobb árbevételt a paprikafajták produkálták, annak ellenére, hogy a vetésszerkezet mindössze 4%-át teszik ki. A paprikafajták árbevétele összességében 36 950 ezer Ft. A legmagasabb termelési költséget is ezek a növények igényelték, ami az összes termelési költség, több mint 20%-át tette ki. A termelési költség jelentős adódik a csemegekukorica ágazatból is, 15%, így a magas, 17 583 ezer Ft-os árbevétele ellenére sem nyújt magas nettó jövedelmet. A káposztafélék viszont jelentős jövedelmet értek el, mintegy 5 139 ezer Ft-ot a viszonylag magas 10 691 ezer Ft-os költségek mellett. A

takarmánykukorica 4 596 ezer és a gyümölcsök 6 710 ezer Ft-os nettó jövedelemmel szintén kimagaslóan teljesítettek, azonban fajlagosan alulmúlják a paprikafélék teljesítményét.

A vállalkozás összességében 130 350 ezer Ft árbevételt realizálhat a 2012-es évben. 145.889 ezer Ft termelési értéket ér el, a támogatásoknak és egyéb termelési értéket növelő tényezőknek köszönhetően. 105 133 ezer Ft értékű közvetlen termelési költség merül fel a vizsgált gazdasági év alatt. A fedezeti összege 40 756 ezer Ft és 28 344 ezer Ft nettó jövedelmet realizál.

20. ábra: A gazdálkodás árbevétele, termelési értéke, fedezeti összege, termelési költsége és nettó jövedelme 2012-ben

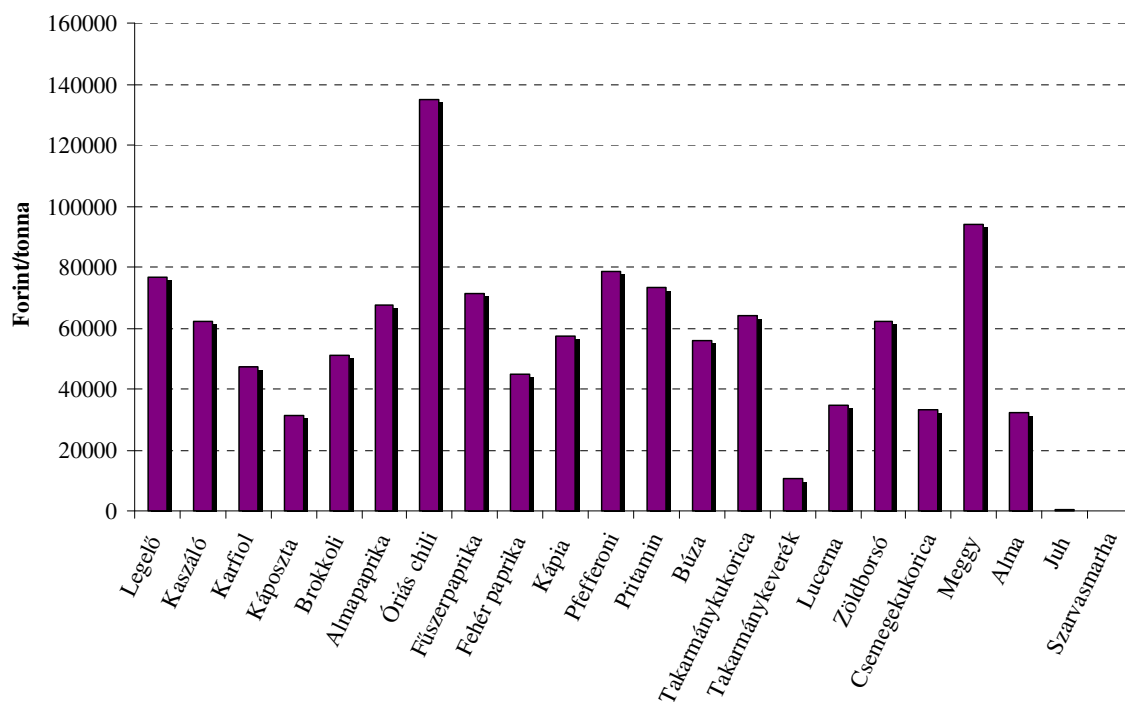
Forrás: Saját készítés, 2012

4.2.4. Hatékonysági mutatók

Vizsgálataim során, ágazati szinten számoltam közvetlen költség arányos jövedelmezőséget és költségszintet, valamint az egyes főtermékek szűkített önköltségét a vizsgált vállalkozás adatai alapján. A *közvetlen költség arányos jövedelmezőség* megmutatja, hogy egységnyi közvetlen termelési költség által, mekkora az elért ágazati szintű jövedelem (fedezeti összeg) mértéke. A közvetlen költség arányos jövedelmezőség a meggy esetében alakul a legkedvezőbbben, hiszen 166%-os. A káposztának is igen jó, 81%-os. A legrosszabb helyzetben a juh és a még jövedelmet eddig nem termelő, szarvasmarha áll. A zöldborsó és a csemegekukorica 30% alatti teljesítményt nyújtott.

A *jövedelemszint* megmutatja, hogy 100 Ft termelési értékre, mekkora nettó jövedelem jut. A mutatót vizsgálva az egyes ágazatoknál, a legjobban szintén a meggy teljesít 58%-kal és a

káposztafélék esetében is magas a többi ágazathoz képest ez a mutató, 38%-os. Negatív az értéke az előző mutatók vizsgálatakor is rosszul teljesítő juh és szarvasmarha ágazatnak. Továbbá rosszabbul teljesített a zöldborsó 7,3%-kal és a csemegekukorica 9,1%-kal. A *költségszintet*, az jelenti, hogy 100 Ft termelési értéket mennyi termelési költséggel állítunk elő. A mutató értéke legrosszabbul, a piacra termelő ágazatok közül ismét a juh ágazat esetében alakul, 144,3%-kal, amit a zöldborsó és a csemegekukorica követi 90% körüli aránnyal a takarmánykukorica, a búza, a pritamin paprika és az almapaprika 80% körüli teljesítményt nyújtott.

21. ábra: A vállalkozás által előállított termékek teljes önköltsége 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A vizsgált gazdálkodás termékeinek *teljes önköltségét* a 21. ábrán mutatom be. Jelen esetben az óriás chili rendelkezik a legmagasabb önköltséggel, ami 135 ezer Ft. A meggynek is magas, 93 ezer Ft az önköltsége. A piacra termelt növények közül a csemegekukoricának 33 ezer Ft, a káposztaféléknek és az almának, 32 ezer Ft, vagyis legalacsonyabb az önköltsége.

4.2.5. A vállalkozás teljesítménye

Ebben a fejezetben a vállalkozás 2012. gazdasági év teljesítményét foglalom össze (11. táblázat). A vizsgált gazdaság számára a 2012-es év igen változatosan telt, a sokféle ágazatnak köszönhetően.

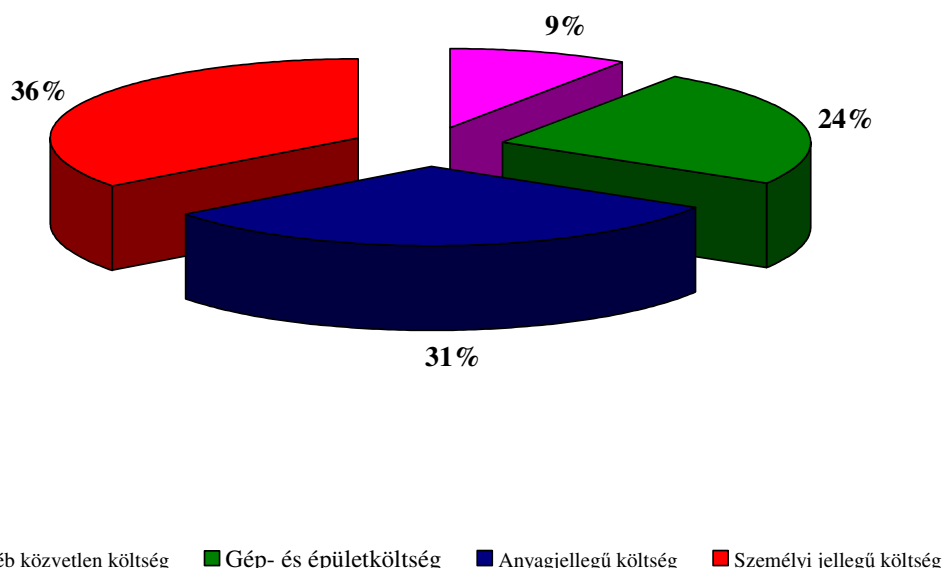
A kalkulációs modell segítségével kapott eredményeket a vállalkozás teljesítményével kapcsolatban, ebben a fejezetben értékelem. A vállalkozás a 2012-es gazdasági évben 130,4 millió árbevételt ért el, ami 15,2 millió támogatással kiegészülve 145,9 milliós termelési értéket realizált. Az összes közvetlen költség 105,1 millió Ft, míg az általános költség pedig 12,4 millió volt. Kiszámoltam, hogy a vállalkozás, támogatás nélkül is jövedelmező lenne.

11. táblázat: A gazdaság teljesítménye 2012-ben

Megnevezés	Érték (ezer Ft)
Árbevétel	130 350
Támogatás	15 243
Termelési érték	145 889
Összes közvetlen költség	105 133
Fedezeti összeg	40 756
Általános költség	12 412
Összes termelési költség	117 545
Nettó jövedelem	28 344

Forrás: Saját készítés, 2012

A vállalkozás 2012. gazdasági évben felmerült közvetlen költségeit a 22. ábrán, költségnemenkénti megoszlásban ábrázoltam. A legnagyobb arányt a gép és épületköltségek tették ki (36%) és szinte ugyanakkorra súlyt kaptak az anyagjellegű költségek (34%).

22. ábra: A vállalkozás közvetlen költségei költségnemenkénti bontásban 2012-ben

Forrás: Saját készítés, 2012

A növénytermesztési ágazatokat összességében vizsgálva munkaműveletenként az összes közvetlen költséget megállapítható, hogy, a legnagyobb értékben, 22 508 ezer forintot a betakarítás igényelt, ami az összes közvetlen költség 24%-át jelenti. Összességében a vetés költsége is magas, 13 912 ezer Ft-ot tett ki a 2012-es évben, míg a tápanyag-gazdálkodás, a növényvédelem, és az öntözés 10-10 000 ezer forint körüli összeggel részesültek a közvetlen költségek terheiből. E három munkaművelet az össze közvetlen termelési költség 33%-át teszik ki.

A hatékonysági mutatók vállalkozási szinten a következőkben felsorolt módon alakult. Vállalkozási szinten vizsgálva a költségarányos jövedelmezőség 24,1%. A közvetlen

költségarányos jövedelmezőség pedig 38,7%, ami mezőgazdasági vállalkozást tekintve átlagos. A jövedelemszint vállalkozási szinten 19,4%, ami azt jelenti, hogy 100 Ft termelési értékre jutó nettó jövedelem értéke 19,4 Ft. Az befektetett eszközarányos jövedelmezőség 12,4%, ami a mezőgazdaságot tekintve elfogadható. A vállalkozás költség szintje 80,6%, ami azt jelenti, hogy 100 Ft termelési értékre jutó termelési érték 80,6 Ft.

Összességében tehát megállapítható a vállalkozás szintű hatékonysági mutatók, és eredmények alapján, hogy a veszteséges ágazatok nem olyan mértékű veszteséggel terhelik a vállalkozást, hogy az ne lehessen jövedelmező

4.2.6. Családtartó képesség

A gazdálkodó a nettó jövedelmet fordítja a család eltartására és a fennmaradó összeget a vállalkozás fejlesztésére, bővítésére használhatja fel. A 12. táblázatban, a KSH adatbázisában szereplő adatok szerint felvázoltam egy ötfős család egy főre, illetve az egész családra eső kiadásokat. A KSH adatai szerint egy 3 vagy több gyermekes család 2010-ben család 2,3 millió Ft-ot költött, ami a 2012-es évre 5%-os inflációval számolva 2,5 Ft kiadást jelent. Mivel az gazdálkodás 2012. évi nettó jövedelme 28,3 millió Ft, így képes eltartani a családot. A fennmaradó rész pedig beruházásokra, illetve tanyafelújításra költi. Az idei évi jövedelméből gépberuházást tervez, egy bálázót és egy traktort vásárolna, mintegy 14 millió Ft értékben.

12. táblázat: Az egy főre és családra jutó kiadások részletezése a három gyermekes háztartásokban COICOP-csoportosítás szerint, 2010-ben

M.e.: forint

Megnevezés	Egy főre jutó kiadások egy ötfős családban (2 felnőtt és 3 vagy több gyermek)	Éves kiadások egy ötfős családban
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	115 387	576 935
Szeszes italok, dohányáru	15 749	78 745
Ruházat és lábbeli	24 155	120 775
Lakásfenntartás, háztartási energia	102 107	510 535
Lakberendezés, háztartásvitel	15 892	79 460
Egészségügy	12 078	60 390
Közlekedés	46 077	230 385
Hírközlés	23 533	117 665
Kultúra, szórakozás	34 512	172 560
Oktatás	6 372	31 860
Vendéglátás és szálláshely-szolgáltatás	17 895	89 475
Egyéb termékek és szolgáltatások	24 513	122 565
Háztartások egyéni fogyasztási kiadásai összesen	438 270	2 191 350
Lakásberuházás	22 615	113 075
Kiadások összesen	460 885	2 304 425

Forrás: KSH, 2010

5. Következtetések és javaslatok

Dolgozatom célkitűzése, az volt, hogy bemutassam a vizsgált vállalkozás költség- és jövedelem viszonyait minden ágazatra, és vállalkozási szinten is. A vizsgált gazdaság széleskörű tevékenység palettával rendelkezik, ami a 2012-es évben, mintegy 22 ágazatot jelentett. A növénytermesztési ágazatokat között jelen voltak, gyep területek (legelő és kaszáló), szántóföldi zöldség (káposztafélék és paprika fajták), szántóföldi árunövények (takarmánykukorica és búza), szántóföldi tömeg-takarmánynövények (lucerna és takarmánykeverék), szántóföldi ipari növények (csemegekukorica és zöldborsó), és gyümölcsös (alma és meggy); az állattenyésztési ágazatok között pedig juh és szarvasmarhatenyésztés. A 2012. évi gazdasági környezetre vonatkozóan modelleztem az összes ágazatot, meghatároztam az ágazatok költség- és jövedelemviszonyait. Eredményként, összességében elmondható, hogy a növénytermesztési ágazatok jövedelmezőek, ellentétben az állattenyésztési ágazatokkal, ennek ellenére a vállalkozás jövedelmet termel.

A vizsgált vállalkozás 2012. gazdasági évi árbevétele 130,4 millió Ft, amihez a takarmánykukorica 17,7 millió Ft-tal a csemegekukorica 17,4 millió Ft-tal, míg az óriás chili, 9,2 millió Ft-tal járult hozzá. Fajlagosan a fehérpaprika érte el a legmagasabb árbevételt 6,5 millió Ft-ot. Az egyes ágazatok támogatások nélkül is jövedelmezőek lennének, azonban összegük hozzájárul a termelési értékhez, ami 145,8 millió Ft-ot volt idén. A termelési értékhez, mivel a támogatás a piacra termelő kultúrák esetén elhanyagolható volt hasonlóan alakult az árbevételekhez. A takarmánykukorica 20,5 millió Ft-tal, a csemegekukorica 19,3 millió Ft-tal, és a búza 11,5 millió Ft-tal járult hozzá. A vállalkozás összes termelési költsége 117,5 millió Ft volt. A legmagasabb közvetlen költséget 15,7 millió Ft-ot a csemegekukorica érte el, viszont az egy hektárra vetített értéke alig haladta meg a 500 ezer Ft-ot. A második a sorban a takarmánykukorica, ami 14,3 millió Ft közvetlen termelési költséget igényelt idén, az egy hektárra jutó része azonban csak 300 ezer Ft volt. A paprikafélék az közvetlen költség között igen kis arányt képviseltek, viszont az egy hektárra jutó legmagasabb ráfordítást a fehérpaprika, 4,5 millió Ft-tal igényelte. A kapott eredményekből nettó jövedelmet számoltam, ami 28,3 millió Ft-ot jelent a vizsgált vállalkozás számára a 2012-es gazdasági évben. A legmagasabb nettó jövedelmet a takarmánykukorica érte el 4,6 millió Ft-tal, a második helyen a meggy áll 4,1 millió Ft-tal, míg harmadikként a pfefferoni teljesített 3,3 millió Ft-tal. Az állattenyésztési ágazatok nettó jövedelme negatív lett, amin, ha több évre is jellemző változtatni kellene. A magyarázat az lehet, hogy a szarvasmarha ágazattal mindössze 2 éve foglalkozik a vállalkozás, a juh ágazat hatékonysága pedig nem megfelelő. A szarvasmarha ágazatot nem érdemes folytatni, ha az több egymást követő évben sem termel jövedelmet. A juh ágazat jövedelmezőségét a szelektálással és megfelelő anyai vonal kialakításával lehetne elérni, illetve a sűrített elletési forma kialakításával.

A közvetlen költség arányos jövedelmezőség vállalkozási szinten 38,7%. Az egyes ágazatokat közvetlen költség arányos jövedelmezőségi rangsorba állítva 40% feletti, kiemelkedő

teljesítményt nyújtott a meggy, a káposzta, a pfefferoni, az óriás chili, a kápia, a fehér paprika, az alma, és a karfiol. 20-40% közötti arányt ért el a brokkoli, a pritamin, a búza, a fűszerpaprika, a takarmánykukorica, és az almapaprika. 10% alatti, gyenge volt a teljesítménye a csemegekukoricának, és a lucernának. Míg az állattenyésztési ágazat negatív közvetlen költség arányos jövedelmezősséggel zárja az idei évet, vagyis veszteséges. A gazdaság szintjén meghatározva a költségarányos jövedelmezőséget, 24,1% mutatható ki. A vállalkozás szintjén az befektetett eszközarányos jövedelmezőség 12,4%, ami a jelenlegi gazdasági környezetet is figyelembe véve elfogadható. A vállalkozás jövedelemszintje 19,4% a kalkulációs modell értékei alapján.

Az ágazatonkénti összes fedezet szerint rangsorolva az ágazatokat első helyen a takarmánykukorica áll, 6,2 millió Ft-tal. A meggy 4,4 millió Ft-tal, a pfefferoni millió 3,9 Ft-tal és az óriás chili 3,8 millió Ft-tal szintén előkelő helyet foglalnak el a rangsorban. A legkisebb fedezeti összeget a fűszerpaprika, 0,4 millió Ft-tal és az almapaprika, 0,8 millió Ft-tal érte el. A kiemeléseknél nem vettem figyelembe a negatív, illetve nem piacra termelő ágazatokat. A fedezeti összeget fajlagosan vizsgálva az ágazatok esetében az előbbi rangsor felborul. Hiszen a hektáronkénti legmagasabb fedezeti összeget a fehérpaprika 2,5 millió Ft-tal, a kápia 2,4 millió forinttal, míg az óriás chili 1,8 millió Ft-tal érte el. Ezek az ágazatok járulnak hozzá legnagyobb mértékben, fajlagosan, a vállalkozás szintű fedezeti összeghez. Ebből a szemszögből legkevesebb fedezeti összeget a csemegekukorica, a zöldborsó és a takarmánykukorica érte el, 0,1 millió Ft-tal. A meggy azonban eléri a hektáronként 1,2 millió Ft-ot.

Vizsgálataim egy kiragadott évre vonatkoznak, amiből nem lehet, olyan következtetéseket levonni, hogy mely ágazatokat, kellene kivenni a tevékenységek közül. Nem lehet azt mondani, hogy a veszteséges ágazatok más években sem lennének jövedelmezők, hiszen ahhoz több év kalkulációjának összehasonlítására lenne szükség. A kiszámított eredmények azonban, a 2012-es évre reálisak. A vállalati szintű jövedelem minden évben adott, a több lábon állásnak és az intenzív kultúráknak köszönhetően.

Hipotézisemet, miszerint a gazdaság nyereséges vizsgálataim igazolták. Az is beigazolódott, hogy nem minden ágazat termel jövedelmet, azonban összességében mintegy 28,3 millió Ft jövedelmet ért el a vizsgált vállalkozás 2012-ben, ami fedezi az öttagú család éves kiadásait, és mintegy 25 millió Ft-ot költhet a vállalkozó a tanya fejlesztésére és gépberuházásra.

Összefoglalás

A mezőgazdaság jelentős hagyományokkal rendelkezik Magyarországon; mezővárosi származásomnak és egyetemi tanulmányaimnak köszönhetően része életemnek. Dolgozatomban egy eddig nem következetes tervek alapján gazdálkodó családi vállalkozás 2012-es munkálataihoz készítettem kalkulációt. A gazdaság állattenyésztéssel és sokrétű növénytermesztéssel foglalkozik. Elemzésemet a 2012-es év adatai alapján végeztem, az évről évre váltakozó vetésszerkezet miatt.

Dolgozatom célkitűzése, az volt, hogy bemutassam a vizsgált vállalkozás költség- és jövedelem viszonyait minden ágazatra, és vállalkozási szinten is, a 2012-es gazdasági évre vonatkozóan. Célkitűzésemhez hozzátartozott, hogy megvizsgáljam a gazdaság családeltartó képességét is.

Vizsgálataimat részletes adatgyűjtéssel kezdtem, primer és szekunder források felhasználásával, majd a Debreceni Üzemtani Iskola által kifejlesztett, oktatásban használt kalkulációs modell segítségével feldolgoztam azokat ágazatonként. Ezt követően ágazati és vállalkozási szinten is értékeltem az eredményeket. Végül megvizsgáltam a gazdaság családeltartó képességét.

A kalkuláció megmutatja, hogy a gazdaság szintjén az árbevétel 130,4 millió Ft, a termelési értéket növelő egyéb tényezők (támogatások) értéke 15,2 millió Ft. Számításaim szerint a termelési érték így 145,9 millió Ft. A vállalkozás közvetlen termelési költségei 105,1 millió Ft-ot tesznek ki idén, a fedezeti összeg tehát 40,8 millió Ft. A támogatás a termelési érték mindössze 10%-át teszi ki, így a vállalkozás, támogatás nélkül is jövedelmező lenne. Az összes termelési költség 117,5 millió forintot jelentett a gazdaság számára. A nettó jövedelem, amit idén a vállalkozás realizálni tud 28,3 millió forint, amihez jelentős mértékben a paprika félék és a takarmánykukorica járul hozzá, az állattenyésztés azonban csökkenti. A gazdálkodás költségarányos jövedelmezősége mintegy 24,1%, a befektetett eszköz arányos jövedelmezősége pedig 12,4%. Ezen mutatók országos szinten nézve a mezőgazdaság jövedelemtermelő képességét, kedvezőnek tekinthetők. Mindez köszönhető az intenzív kultúráknak.

Összességében tehát kijelenthető, hogy az egyes ágazatok nem feltétlenül jövedelmezőek, azonban a gazdaságot egészként nézve nyereséget termel és a több lábon állásának köszönhetően képes eltartani a családot, míg a fennmaradó összeg fejlesztések megvalósítását is lehetővé teszi.

Szakirodalom jegyzék

1. APÁTI F. (2007): A jó színvonalú magyar és német almatermesztés összehasonlító gazdasági elemzése. Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma. Interdiszciplináris Társadalom- és Agrártudományok Doktori Iskola. 2007.
2. BAKOSNÉ BÖRÖCZ M. – FOGARASSY CS. (2011): A hazai húsmarhatartás környezeti értékelése és externáliáinak vizsgálata benchmarking módszerrel. In: Gazdálkodás. 2011. 55. évfolyam 2. szám. 2011. 181-185 p.
3. BENE CS. – MARASLEK S. (2009): The growing of vegetables, one of the strategic possibility of the Hungarian agricultural improvement. In: Gazdálkodás. 52. Évfolyam.23. különszám. 2009. 37-47. p.
4. BELÁDI K. – KERTÉSZ R. (2011): A főbb mezőgazdasági ágazatok költség- és jövedelemhelyzete. Agrárgazdasági információk. Budapest. 2010. 10. szám. Agrárgazdasági Kutató Intézet
5. BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDE Adatbázisa, 2012 <http://bet.hu/> 2012.10.10
6. COUGHLER, P. (2005): Balancing business and family on the farm. Better Farming, <http://www.betterfarming.com/2005/bf-mar05/biz.htm> 2012.10.01. 2012.10.01.
7. EMVA agrár-környezetgazdálkodási (EMVA-AKG) támogatás tájékoztató 2012, <https://www.mvh.gov.hu/> 2012.10.10.
8. GASSON, R. – ERRINGTON, A. (1999): Családi farmgazdaság. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest. 1999
9. HASZON-GYŰJTÉS (2012): Ennyibe kerül a bér munka. In: Agrár Haszon Magazin. 6. évfolyam, 2. szám, 2012. Budapest. 24-25. p.
10. HOFSTRAND, D. (2007): Strategis Management for Farm Business. In: AG Decision Maker. 2007 <http://www.extension.iastate.edu/agdm/wholefarm/html/c6-41.html> 2012.10.10.
11. I1: <http://copa-cogeca.eu/img/user/file/Climate/5660%20version%20E.pdf> 2012.10.01.
12. I2: Hortobágyi Nemzeti Park portál <http://hnp.nemzetipark.gov.hu/index.php?pg=menu> 291 2012.10.10.
13. KAPRONCZAI I. (2010a): Klímaváltozás – Jövedelem-instabilitás – Kibontakozás. „Klíma-21” Füzetek: Klímaváltozás – Hatások – Válaszok. Budapest. 2010. 2010.59. szám p.32-36.
14. KAPRONCZAI I. (2010b): Vízhasznosítás a mezőgazdaságban. Agrárgazdasági Kutató Intézet. Budapest 2010. Forrás: Agrárium. http://agrarium7.hu/rovatok+agrargazdasag+vizhasznositas_a_mezogazdasagban.html 2012.10.10.
15. KAY, R.D. – EDWARDS, W.M. – DUFFY, P.A. (2004): Farm Management. Sixth Edition. McGraw-Hill. 2004
16. KSH (2012): Állatállomány, 2012. június 1. In.: Statisztikai Tükör. 5. évfolyam 56. szám. 2012. 08. 03.

17. KSH (2012): Fontosabb növények vetésterülete, 2012. május 31. In.: Statisztikai Tükör. VI. évfolyam 57. szám. 2012. 08. 09.
18. KSH (2011): Mezőgazdaság. 2012. április
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/mezo11.pdf> 2012.10.10.
19. KSH (2008): A mezőgazdaság fejlettségének regionális különbségei. 2009 Xerox Magyarország, Szeged. 2008.
20. KSH (2010): A mezőgazdaság fejlettségének regionális különbségei. 2011 Xerox Magyarország, Szeged. 2010.
21. KSH (2012): A KSH jelenti, Gazdaság és társadalom. 2012 I-II. negyedév. Budapest. 2010.
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel1206.pdf> 2012.10.10.
22. KOVÁCS T. (2008): A főfoglalkozású egyéni gazdák habitusai. In: Gazdálkodás. 52. Évfolyam 2008. 3. szám. 2008. 211-218 p.
23. MARTINS, C. – TOSSTORFF, G. (2011): Large farms in Europe. In: Eurostat. 18/2011
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-018/EN/KS-SF-11-018-EN.PDF 2012.10.01.
24. MAROSI S. – SOMOGYI S. (1990): Magyarország kistájainak katasztere I. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet. Budapest. 1990. 272. p.-275. p.
25. NÁBRÁDI A. – PUPOS T. – TAKÁCSNÉ GY.K, (2008): Üzemtan I. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. 2008.
26. NAGY A. – NÁBRÁDI A. (2011): Farmgazdálkodás. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. 2011.
27. NEMESSÁLYI ZS. (1992): Farmgazdálkodás. Mezőgazda Kiadó, Budapest. 1992.
28. PIACI ÁRINFORMÁCIÓS RENDSZER Adatbázisa, 2012. <https://pair.aki.gov.hu/pair-public/> 2012.10.10
29. SÜLI-ZAKAR I. (1998): Derecske földrajza, In: Derecske története és néprajza. Szerk.: Gazdag István. Derecske. 1998. 367. p.-396. p.
30. VIDÉKFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM (2010): A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar számokban 2010. http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/DEC71D30-199F-4AE7-B520-DF35025D67F8/0/Magyar_mezogazdasag_szamokban.pdf 2012.10.11.
31. VIDÉKFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM (2012): A magyar élelmiszer-gazdaság 2012. évi helyzete a Vidékfejlesztési Minisztérium által az agrárgazdaság 2011. évi helyzetéről összeállított jelentés rövidített változata, In: Gazdálkodás 2012. 56. évfolyam. 4. szám. Budapest. 2012.
32. 326/2011 (XII. 30.) KORMÁNYRENDLET a családi gazdaságok létrehozásáról, nyilvántartásba vételéről, működtetéséről, valamint kiemelt támogatásukról
33. 2009. évi CXV. TÖRVÉNY az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről